

Opinnäytetyö (AMK)

Sosiaalian koulutusohjelma

Kevät 2020

Sonja Hiltunen & Aada Leinonen

LASTENHOIDON KEHITTÄMINEN OPETUSKOTI HALISSA

OPINNÄYTETYÖ AMK | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaali- / Sosionomi (amk)

2020 | 54 sivua, 1 liitesivu

Aada Leinonen & Sonja Hiltunen

LASTENHOIDON KEHITTÄMINEN OPETUSKOTI HALISSA

[Click here to enter text.](#)

Tämän kehittämistoiminnan tavoitteena oli luoda lastenhoitajille perehdytyskansio Sateenkaari Koto yhdistyksen alaisena toimivaan Opetuskoti Halisiin sekä lastenhoitoon lapsensa tuoville äideille lastenhoidosta kertova opas. Kansioiden tarkoitus on parantaa ja monipuolistaa lastenhoitoa sekä lisätä äitien ja lastenhoitajien välistä kommunikaatiota. Kehittämistoiminta alkoi alkuvuodesta 2019 ja päättyi keväällä 2020.

Kehittämismenetelminä käytettiin havainnointia, haastatteluja, kyselyjä ja dialogista keskustelua. Kehittämistoiminnan tueksi perustettiin toimeksiantajamme kanssa kehittämistyöryhmä, jolloin pääsimme keskustelemaan kokonaisvaltaisesti kehittämisprosessista ja lopputuloksesta. Kehittämistoiminnan teoreettinen osuus muodostui lasten kasvatuksesta ja kehityksestä sekä siihen liittyvistä kulmakivistä, maahanmuuttajien kotoutumisesta Suomeen sekä yleisesti monikulttuurisuudesta Suomessa.

Kehittämisprosessin tuotoksena valmistui kaksi kansiota, jotka tuovat esille Opetuskodin lastenhoidon perustan, sekä lastenhoitajille että lasten äideille. Kansioissa korostetaan päivärytmin tärkeyttä, läsnäoloa ja leikkiä sekä ulkoilun merkitystä lasten arjessa.

ASIASANAT:

Maahanmuutto, Kotouttaminen, Lapsen kehitys, Lastenhoito.

BACHELOR'S / MASTER'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Social services / Bachelor of social services

2020 | 54 pages, 1 page in appendices

Aada Leinonen & Sonja Hiltunen

DEVELOPMENT OF CHILD CARE IN OPETUSKOTI HALINEN

[Click here to enter text.](#)

The aim of this thesis was to create an orientation folder for the nurses in the Opetuskoti Halinen and a guide for the mothers bringing their children to the childcare. The purpose of the orientation folders is to improve and diversify childcare and to increase communication between mothers and nurses. The development of orientation folders began in the early 2019 and ended in the spring 2020.

We used observation, interviews, questionnaire and dialogue as research methods in our thesis. In addition together with the client, a development group was also established. It allowed us to discuss the development process and the results of the thesis comprehensively. The theoretical part of the thesis consist of the immigrants and integration of immigrants in Finland, upbringing and development of children and, in general, multiculturalism in Finland.

As a result of the thesis, two orientation folders were created, for both nurses and mothers. The orientation folders highlight the importance of daytime rhythm, presence and play, and the importance of outdoor activities in children's everyday life.

KEYWORDS:

Immigration, Integration, Childrens development, Childcare.

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT	8
2.1 Toimeksiantajan ja toimintaympäristön esittely	8
2.2 Kehittämistyön tarve ja tavoitteet	9
3 MONIKULTTUURISUUS SUOMESSA	10
3.1 Maahanmuuttaja perheet Suomessa	10
3.2 Maahanmuuttajien kotoutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan	13
3.3 Syrjäytymisen ehkäisy ja osallisuuden tukeminen	17
4 PIENTEN LASTEN KODIN ULKOPUOLINEN HOITO, KASVATUS JA KEHITYS	21
4.1 Lapsen oikeudet ja aikuisen velvollisuudet - toimintaa ohjaavat normit ja säädökset	21
4.2 Alle 3-vuotiaan lapsen kehitys	22
4.3 Maahanmuuttajataustaiset lapset	26
5 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS	29
5.1 Kehittämistyön lähtökohdat	29
5.2 Kehittämistyön menetelmät	30
5.3 Kehittämistyön prosessi	32
5.4 Kehittämismenetelmin saatu aineisto ja sen dokumentointi	34
6 KEHITTÄMISTYÖN TULOKSET	38
6.1 Perehdytyskansio lastenhoitajille	38
6.2 Äideille suunnattu opas lastenhoidosta	41
6.3 Perehdytyskansion ja äitien oppaan arviointi	42
7 POHDINTA	45
7.1 Kehittämistoiminnan arviointi	45
7.2 Eettisyys ja luotettavuus	45
7.3 Ammatillinen kehitys ja tulevaisuus	46
8 LÄHTEET	48

LIITTEET

Liite 1. Kyselylomake lasten äideille Opetuskoti Halinen/Pikku-Mustikka

KUVA

Kuva 1. Aikajana lastenhoitajan ja äidin näkökulmasta 44

TAULUKOT

Taulukko 1. Kehittämistyön vaiheet 32

1 JOHDANTO

Opetuskoti Halisen perustehtävä on järjestää maahanmuuttajien kotouttamistoimintaa, joka todentuu erityisesti naisille järjestettävänä suomen kielen kursseina, sekä edellä mainitussa kohderyhmässä erityisesti pienten lasten äitien toimintaan osallistumista tukevana lastenhoitotoimintana. Opetuskodissa toteutetaan myös työtoimintaa, jonka senkin kohderyhmänä ovat maahanmuuttajataustaiset naiset. Maahanmuuttajanaiset, joilla on perhettä, ovat erityisen suuressa syrjäytymisvaarassa, jos heidän elinpiirinsä ja vuorovaikutusverkostonsa uudessa kotimaassa ja yhteisössä rajoittuu vain kotiin ja perheeseen. Heidän osaltaan kaikki kotouttava toiminta on tärkeässä roolissa, jotta pystyttäisiin ajoissa tarttumaan syrjäyttäviin tekijöihin ja ehkäisemään niitä. Syrjäytyminen voi siirtyä seuraavalle sukupolvelle, jolloin puhutaan syrjäytymisen ylisukupolvisuudesta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017.)

Opetuskoti Halisen kuntouttavan työtoiminnan työntekijä Anniina Björkhdal esitti Opetuskoti Halisiin tehtäviä kehitysideoita. Yksi kehitystehtävistä oli Opetuskodissa tapahtuvan lastenhoidon kehittäminen lastenhoitajien perehdytyskansion keinoin. Lastenhoitoa järjestetään kielikurssin ajan maanantaista torstaihin kello 09:00-13:00. Lastenhoidossa on alalle tahtovia, toistaiseksi koulutusta vaille olevia maahanmuuttajanaisia, jotka ovat työkokeilussa Opetuskodissa. Kehittämistyönä olisi lastenhoidon kehittäminen siten, että sen suunnitelmaa on helppo toteuttaa myös jatkossa ja samalla tukea ja olla yhteydessä perheiden kanssa. Lastenhoitoryhmään äideillä on mahdollisuus tuoda 0-3 vuotiaat lapset hoitoon kielikurssin ajaksi. Kehittämistyön tarve asiakasnäkökulmasta, yksikön tarpeesta ja yhteiskuntatasolla on merkittävä. Yhteiskunta- ja yksilötasolla tarve kyseiselle kehitystyölle voidaan nähdä kauaskantoisena sijoituksena, koska on kyse lasten ja perheiden kotoutumisesta suomalaiseen yhteiskuntaan. Lastenhoitoryhmän järjestämisen moninaiset vaikutukset ulottuvat koko perheeseen sekä järjestämishetkellä että myös tulevaisuudessa.

Tässä kehittämistyön raportissa kerrotaan ensin kehittämistyön lähtökohdista, joihin sisältyy toimeksiantajan esittely, kehittämistehtävä, tavoitteet ja tarve työlle. Maahanmuuttajiin Suomessa, kotoutumiseen suomalaiseen yhteiskuntaan, syrjäytymiseen ja sen ehkäisyyn luodaan katsaus luvussa kolme. Luvussa kerrotaan yleisellä tasolla maahanmuuttajista Suomessa sekä tarkastellaan maahanmuuton kehitystä ja sen erilaisia syitä.

Neljännessä luvussa perehdytään ensin lasten oikeuksiin ja lakeihin, jotka ohjaavat kaikkia lasten kanssa työskenteleviä tahoja. Opetuskoti Halisen lastenhoitotoiminnan kohdistuessa ennen kaikkea alle kolmevuotiaisiin lapsiin neljännessä luvussa puhutaan myös alle kolmevuotiaiden lasten kehityksestä ja tarpeista. Luvun lopussa käsitellään vielä maahanmuuttajataustaisen lapsen integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Viidennessä luvussa esitellään kehittämistyön toteutus kokonaisuudessaan, eli tutustutaan kehittämismenetelmiin, kuvataan kehittämisprosessi, luodaan katsaus kehittämistoiminnan muihin toimijoihin ja lopuksi perehdytään vielä tutkimusaineistoon. Kuudennessa luvussa tarkastellaan kehittämistoiminnan tuloksia. Kehitystoiminnan tuotoksena syntyi äideille tutustumisopas lastenhoitotoiminnasta sekä perehdytyskansio, jossa on lastenhoitajille malli päivärytmin toteutuksesta sekä vinkkejä lastenhoitoon. Molempien kansioiden sisällössä ja rakenteessa on huomioitu erityisesti sen käyttäjäkohderyhmän erityistarpeet, kuten esimerkiksi käyttäjien kielitaito, unohtamatta kuitenkaan kotouttamistoiminnan periaatteita. Seitsemännessä ja viimeisessä luvussa käydään pohdintaa kehitystoiminnasta, sen eettisyydestä ja luotettavuudesta sekä mietitään prosessin tuomaa ammatillista kehitystä ja lopuksi luodaan vielä katse mahdollisiin jatkotoimenpiteisiin.

2 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Toimeksiantajan ja toimintaympäristön esittely

Opinnäytetyömme toimeksiantaja on Opetuskoti Halinen Turun Halisissa. Opetuskoti toimii Sateenkaari Koto yhdistyksen alaisena. Yhdistyksen kotisivujen mukaan ”Opetuskodit tarjoavat maahanmuuttajanaisten lapsineen kohtaamispaikan, suomen kielen ja suomalaisessa yhteiskunnassa tarvittavien arjen taitojen opettamista, kulttuuritietoista palveluohjausta sekä kotoutumista ja työllistämistä edistäviä palveluita” (Sateenkaari Koto 2019).

Opetuskodin toiminta edistää syrjäytymisvaarassa olevien maahanmuuttajanaisten kotoutumista. Tukemalla maahanmuuttajanaisten kulttuuri- ja kasvatustietoisuutta vahvistetaan samalla seuraavan sukupolven integroitumista ja lapsiperheiden hyvinvointia. Maahanmuuttajaäidin lisääntyneet arjenhallintataidot tukevat perheen osallisuutta kahden kulttuurin välissä. Opetuskodeissa järjestetään ympäri vuoden suomen kielen opetusta maahanmuuttajanaisten lapsille. Alle kouluikäisille lapsille on järjestetty lastenhoito kielikurssin ajaksi ja tällä tavoin tuetaan äitien mahdollisuutta osallistua kurssille. (Sateenkaari Koto 2019.)

Opetuskoti Halinen toimii kerrostaloasunnossa Turun Halisissa. Opetuskodin käytössä on iso yhteinen keittiö, vessa ja olohuone. Asunnosta löytyy myös toimistohuoneita työntekijöiden käyttöön. Lastenhoitoon asunnosta on varattu pääsääntöisesti yksi huone. Huoneessa on leluja, ruokapöytä, sohva ja leikkialue lattialla. Pelit ja osa leluista on sijoitettu huoneen kaappeihin. Myös ulkona oleva piha, jossa on keinut, hiekkalaatikko ja liukumäki ovat käytössä lastenhoidon aikana. Toiminnan aikana on mahdollista pieni- muotoiseen retkeilyyn lähiympäristössä, mutta pääsääntöisesti lastenhoitotoiminta toteutuu yhdessä huonetilassa ja rakennuksen leikkihuoneissa. Lastenhoitotoiminnan päivärutiini rakentuu siten, että aamulla lapset kerääntyvät joko sisälle toimintatilaan tai jäävät paikalle tultuaan suoraan ulos leikkihuoneeseen. Ulkoa tultua ja ulkovaatteet riisuttua käydään vessassa, vaihdetaan vaipat ja pestään kädet. Ulkoilun jälkeen leikitään ja syödään eväät. Eväiden syönnin jälkeen lasten kanssa esimerkiksi leikitään, piirretään tai lauletaan. Äidit hakevat lapsensa hoidosta kielikurssin loputtua, kello 12-13. Opetuskodissa

työskentelee ja lastenhoitotoiminnasta vastaa kotouttavan työtoiminnan ohjaaja ja lastenhoitotoiminnassa on lastenhoidon alalle koulututtavaksi tahtovia, toistaiseksi koulutusta vaille olevia maahanmuuttajanaisia, jotka ovat työkokeilussa Opetuskodissa.

2.2 Kehittämistyön tarve ja tavoitteet

Aloite kehittämistyön toteutukseen lähti toimeksiantajana toimivalta Opetuskoti Halisen ohjaajalta Anniina Björkdhalilta. Opetuskoti Halisissa toivottiin heidän järjestämänsä lastenhoitotoiminnan kehittämistä. Toimeksiantajan kanssa käymämme yhteisten pohdintojen tuloksena kehittämistoiminnan konkreettiseksi tavoitteeksi määrittyi perehdytyskansion laatiminen Opetuskoti Halisen lastenhoitotoimintaa toteuttaville, työkokeilussa toimiville uusille lastenhoitajille. Lisäksi kehittämistarpeeksi nousi myös laatia Opetuskoti Halisen lastenhoitotoiminnasta tutustumisopas äideille, jotka tuovat lapsensa Opetuskoti Halisiin hoitoon. Kehittämistoiminnan toivottiin lisäksi tuovan esille ulkopuolisen näemyksen lastenhoitoryhmän toiminnasta, arviointia toiminnasta sekä huomioihin ja arviointiin perustuvia ideoita jatkokehittämiseen. Koska kehittämistyön tavoite oli työntekijöiden toimintaan vaikuttaminen, työssä haluttiin osallistaa työntekijät sekä äidit mukaan suunnittelemaan kansioita. Lasten äideiltä toivottiin palautetta siitä, miten he halusivat toimintaa jatkossa muutettavan ja kehittävän.

Kehittämistoiminnan tarve nousi suoraan lastenhoidon arjesta. Lastenhoitajien vaihtuvuus toiminnassa on suurta ja päivärytmi sekä toiminnan sisältö voivat vaihdella paljon lastenhoitajasta riippuen. Tavoitteena oli siis tuottaa lastenhoitajille yksinkertainen ja selkeä perehdytyskansio, joka toisi esille lastenhoitoryhmän päivärytmin kuvien kera, muutamien lasten kanssa toteutettavan tehtävämallin sekä ohjeita lastenhoitoon liittyen. Kansio rakentuisi valittujen kehittämismenetelmien, kuten havainnoinnin sekä haastattelujen avulla saadun aineiston ja teoretiedon pohjalta.

Äitien tutustumisoppaan tavoite oli antaa äideille tarvittavaa tietoa lastenhoitotoiminnasta sekä siihen liittyvistä periaatteista ja käytännön ratkaisuista. Tietoa äideille haluttiin jakaa esimerkiksi siitä, millaisista ruuista lasten eväät on hyvä koostaa ja millaisia vaatteita ja varusteita on hyvä varata mukaan hoitopäivän ajaksi.

3 MONIKULTTUURISUUS SUOMESSA

3.1 Maahanmuuttaja perheet Suomessa

Tässä kehittämistyön raportissa maahanmuuttajalla tarkoitetaan kaikkia tiettyyn maahan muuttaneita henkilöitä; siirtolaisia, paluumuuttajia, pakolaisia ja turvapaikanhakijoita. Maahanmuuttajalla tarkoitetaan Suomeen muuttanutta henkilöä, joka oleskelee maassa muuta kuin matkailua tai siihen verrattavaa lyhytaikaista oleskelua varten myönnettyllä luvalla tai jonka oleskeluoikeus on rekisteröity taikka jolle on myönnetty oleskelukortti. (Laki kotouttamisen edistämisestä 2010/1386.) Vuonna 2017 Suomessa oli noin 385 000 ulkomaalaistaustaista henkilöä. Ulkomaalaistaustainen on henkilö, jonka molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla. (Tilastokeskus 2017.) Kielen perusteella tarkastettuna suurimmat ryhmät ovat venäjää, viroa, somaliaa, englantia sekä arabiaa puhuvat maahanmuuttajat. Kaiken kaikkiaan Suomessa puhutaan yli 150 kieltä ja tulijoita on lukuisista eri maista sekä kulttuureista. (Alitolppa-Niitamo ym. 2013, 17-19.)

Verrattaessa ulkomaalaistaustaisten ikäjakoja suomalaistaustaisen ikäjakoon, voidaan huomata, että ulkomaalaistaustaisten enemmistö on työikäisiä. Suomalaistaustaisissa puolestaan eläkeikäisiä on nelinkertainen määrä verrattaessa ulkomaalaistaustaisiin. Ulkomaalaistaustaisista suurin osa on työikäisiä eli 15-64 vuotiaita. Vuonna 2017 ulkomaalaistaustaisista 75 prosenttia oli työikäisiä ja vastaava luku suomalaistaustaisista oli 61 prosenttia. Eläkeikäisiä ulkomaalaistaustaisia oli viisi prosenttia, kun taas suomalaistaustaisia eläkeikäisiä oli 23 prosenttia. Ulkomaalaistaustaisista 0-14 vuotiaita oli 19 prosenttia ja vastaavasti suomalaistaustaisissa tämä luku oli 16 prosenttia. Suomi alkoi ottaa vastaan 1990-luvulla perheellisiä pakolaisryhmiä, jonka seurauksena lasten osuus maahanmuuttajista kasvoi. (Tilastokeskus 2017.)

Tässä kehittämistyön raportissa keskitymme maahanmuuttajaväestöstä naisiin ja erityisesti maahanmuuttajaäiteihin, koska Opetuskoti Halisissa asiakaskunta koostuu maahanmuuttaja äideistä ja heidän alle 3-vuotiaista lapsistaan. Käsittelemme seuraavassa kappaleessa maahanmuuttajanaisia ja maahanmuuttaja perheiden rakennetta. Läh-

teenä käytämme Väestöliiton (Martikainen & Tiilikainen 2008) selvitystä maahanmuuttajanaeisista: kotoutuminen, perhe ja työ. Useimmin pioneerimuuttajia ovat nuoret miehet, koska naisiin kohdistuu miehiä enemmän paineita kulttuurisen yhteisön ylläpitämiseen. Miehet ovat myös tyypillisesti ensimmäisiä lähtijöitä, kun tiedossa on pitkä ja vaarallinen matka, naiset ja lapset puolestaan saattavat seurata aikanaan perässä. Tämän päivän kansainvälinen trendi on muuttoliikkeen naisistuminen, jolla tarkoitetaan kasvavaa naismuuttajien määrää. Naisten laajamittainen muutto ei sinänsä ole uusi asia, mutta se, että naisia muuttaa itsenäisesti, on uutta. (Martikainen & Tiilikainen 2008, 21.) Vuoden 2015 (Tilastokeskus 2015) tilastokeskuksen selvityksen mukaan ulkomaalaistaustaisia miehiä ja naisia oli lähes yhtä paljon. Miehiä oli 50,9 prosenttia ja naisia 49,1 prosenttia. Naisten maahanmuutto on siis lisääntynyt entisestään. (vrt. Martikainen & Tiilikainen 2008.)

Maahanmuuttajien perheet eivät välttämättä noudata suomalaisen ydinperheen mallia, vaan kyseessä voi olla suurperhe, johon kuuluvien läheisten ihmissuhteiden määrä on huomattavasti suurempi kuin mihin Suomessa on totuttu. Perhesuhteet voivat myös olla hyvin monimuotoisia johtuen pakolaisuudesta seuranneiden perheiden hajoamisista tai esimerkiksi islamin hyväksymästä moniavioisuudesta. Myös yksinhuoltajaperheiden määrä Suomessa asuvien maahanmuuttajien keskuudessa on varsin suuri. Maahanmuuttajien keskuudesta äidit ovat huomattavasti yleisemmin yksinhuoltajia kuin isät. Tukiverkostojen ja viranomaisten tarjoamien palveluiden puuttuessa maahanmuuttajaäidin yksinhuoltajuus voi olla keskeinen arjesta selviytymistä, kotoutumista sekä työllistymistä vaikeuttava tekijä. (Martikainen & Tiilikainen 2008, 27.) Vuoden 2012 tilastoista selviää, että edelleen ulkomaalaistaustaisista suurempi osa asuu vain äidin kanssa verrattuna suomalaistaustaisiin. Ulkomaalaistaustaisista lapsista joka neljäs asuu vain äidin kanssa, kuin taas suomalaistaustaisten keskuudessa lukumäärä on vain 15 prosenttia. Ulkomaalaistaustaisista lapsista vain isän kanssa asuu 1,5 prosenttia, suomalaistaustaisista lapsista asuu vain isän kanssa puolestaan 2,2 prosenttia. (Tilastokeskus 2014.)

Maahanmuuton seurauksena perheenjäsenten, sukupuolten ja sukupolvien väliset roolit joutuvat usein uudelleenjärjestelyn kohteeksi. Tämä koskee erityisesti tilanteita, joissa lähtö- ja tulomaan välillä on suuria eroja. Tällaisia muutoksia ovat esimerkiksi kotitöiden jakaminen uudella tavalla, miehen ja naisen asemaan kohdistuvat odotukset ja nuorten aikuisten nopeampi sopeutuminen. Uudet mahdollisuudet esimerkiksi koulutukseen, työhön ja itsenäisempään elämään tarjoavat monille patriarkaalisisista maista tuleville naisille aikaisempaa laajempia mahdollisuuksia, mutta siihen voi myös liittyä entisen aseman ja

siihen liittyneen arvostuksen rapautuminen. Kyse on myös siitä, kuinka maahanmuuttajanainen pystyy tai haluaa käyttää uusia mahdollisuuksia hyväkseen ja missä määrin lähiyhteisö ja yhteiskunta tukevat näitä pyrkimyksiä. (Martikainen & Tiilikainen 2008, 27.)

Lapselle perhe on hänen tärkein kehitysympäristönsä. Tämä tarkoittaa sitä, että vanhempi kykenee prosessoimaan eteen tulevia asioita ja tilanteita ja suojamaan, opastamaan ja tukemaan lastaan sekä antamaan hänelle emotionaalista tukea ja kannustusta. Kun eletään oman kulttuurin piirissä, perheenjäsenten välisiin suhteisiin ja lasten kasvatukseen liittyvät arvot, normit ja roolit ovat itsestään selviä ja omaksuttu pitkän ajan kuluessa. Maahanmuuton myötä tämä itsestään selvyys häviää ja aiemmin opittu ei välttämättä toimi uudessa ympäristössä toivotulla tavalla. Maahanmuuttaja vanhemmat elävät monimutkaisessa tilanteessa, jossa on selvitettävänä samanaikaisesti useita eri asioita ja nämä heijastuvat myös vanhemmuuteen. Maahanmuuttaja vanhemmilla on uhkana yksinäinen vanhemmuus jaetun vanhemmuuden sijasta, pelko lasten kadottamisesta uudelle kulttuurille, vanhemman auktoriteetin menettäminen, perheen sisäisten roolien muuttuminen ja mahdollisten traumaattisten kokemusten vahingoittama vanhemmuus. Pelkona on myös tietämättömyys siitä, kuinka vanhemmuus uudessa maassa ymmärretään. (Haavikko & Bremer 2009, 25.)

Olisi tärkeää, että vanhempi olisi ikään kuin muutaman askeleen edellä lastaan sopeutumisprosessissa, jotta hän voisi toimia opastajana lapsen ja uuden yhteiskunnan välillä. Valitettavasti näin ei aina ole. Sopeutuminen voi olla hyvin eritahtista, vaikka maahan olisi saavuttu yhtä aikaa. Lasten sopeutuminen uuteen yhteiskuntaan tapahtuu yleensä nopeasti, jos he ovat päiväkotitai kouluiässä. Tämä johtaa käytännössä nopeaan kielen oppimiseen sekä isommilla lapsilla aktiiviseen yhteiskunnan tutkimiseen. Jos vanhempi on omassa sopeutumisessaan jäljessä, esimerkiksi syystä, että ei ole päässyt kielikursseille, voi vanhempi menettää auktoriteettinsa lapsen silmissä ja perheen sisäiset roolit muuttuvat. Tilanteessa perheen kielitaitoisesta lapsesta voi tulla perheen asioita hoitava aikuinen. Tämä voi johtaa erilaisiin ristiriitatilanteisiin lasten ja vanhempien välillä sekä lapsen turvattomuuden tunteeseen, koska häneltä puuttuu tässä yhteiskunnassa osaava vanhempi. Samaan aikaan, kun maahanmuuttajavanhemman olisi huolehdittava lastensa hyvinvoinnista, ohjauksesta ja kontrollista, hänen pitäisi myös löytää toimiva aikuisen rooli uudessa yhteiskunnassa. Se tarkoittaa kielen oppimista, sosiaalisiin verkostoihin pääsemistä sekä työllistymistä. (Haavikko & Bremer 2009, 26.) Tämän takia Opetuskoti Halisen järjestämä lastenhoito on tärkeää toimintaa, koska toiminnan avulla tuetaan äitien suomen kielen oppimista ja tällä tavoin äitien integroitumista yhteiskuntaan.

3.2 Maahanmuuttajien kotoutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan

Kotouttamisella tarkoitetaan toimintaa, jolla pyritään edistämään maahanmuuttajan mahdollisuuksia päästä yhteiskunnan aktiiviseksi jäseneksi. Se vaatii panostusta sekä maahanmuuttajalta itseltään että yhteiskunnalta. Jokaisen maahanmuuttajan kotoutumista tulee edistää. Maahanmuuton lisääntyminen on edellyttänyt sen, että maahanmuuttajien tarpeet otetaan huomioon kaikkia julkisia palveluita järjestäessä. Tarvitaan myös erillisiä kotoutumista edistäviä palveluita ja toimenpiteitä. Maahanmuuton alkuvaiheessa kaikille maahanmuuttajille tarjotaan tietoa Suomesta ja mahdollisuuksista saada tukea kotoutumiseen. Jokaisella maahanmuuttajalla on oikeus kotoutumislain mukaiseen yksilölliseen alkukartoitukseen ja viranomaisten tehtävänä on neuvoa ja ohjata maahanmuuttajat tarjolla olevien palveluiden piiriin. (Kotouttaminen, 2019.) Päävastuu kotoutumislain mukaisista kotoutumispalveluista on kunnilla ja työ- ja elinkeinotoimistoilla. Kansalaisjärjestöillä on kuitenkin merkittävä rooli viranomaisten tarjoamien palveluiden täydentäjänä. (Kotouttaminen 2019.) Kotoutuminen voi kestää vuosia ja se voi olla kivulias prosessi kotoutujalle. Voidaan sanoa, että ihminen on kotoutunut, kun hän on löytänyt tasapainon ja toimintakyvyn uudessa kotimaassaan. (Haavikko & Bremer 2009, 15.)

Kotouttamispolitiikan keskeisiä tavoitteita ovat työttömyyden alentaminen, kouluttautumisedellytysten lisääminen, syrjäytymisen ehkäisy sekä kotoutumiskoulutuksen saataavuuden ja määrän lisääminen. Kotouttamispolitiikassa esille nostettiin myös syrjäytymisvaarassa olevat ryhmät, kuten maahanmuuttajanaiset, joiden työttömyysaste oli huomattavasti korkeampi kuin miesten. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2019.)

”Maahanmuuttajan työllistyminen ja yhteiskunnallinen osallistuminen edellyttävät tietoja ja taitoja, joita kehitetään kotoutumista tukevilla toimenpiteillä. Näitä ovat muun muassa kotoutumissuunnitelman laatiminen, suomen ja ruotsin kielen opetus, luku- ja kirjoitustaidon opetus ja työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus.” (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2012.) Virallisten toimenpiteiden lisäksi kotoutumista edistetään maahanmuuttajien lähiyhteisöissä, kuten päiväkodeissa, kouluissa ja työpaikalla. Erilaisissa arkipäivän tilanteissa on myös tärkeää edistää kotoutumista. Edellytyksenä on asenneilmapiiri, joka kunnioittaa jokaisen yhdenvertaisuutta sekä lisää maahanmuuttajien yhteiskunnallista yhteenkuuluvuuden tunnetta. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2019.)

Kotoutuminen lisää osallisuuden tunnetta ja jokaisella tulisi olla mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa itseä koskeviin asioihin. Osallisuus tarkoittaa jokaisen oikeutta terveyteen, koulutukseen, työhön, asuntoon, toimeentuloon ja sosiaalisiin suhteisiin. Onnistunut kotoutuminen luo tunteen osallisuudesta, ehkäisevät syrjäytymistä sekä kaventavat terveys- ja hyvinvointieroja. Kotouttaminen on siis vahvasti yhteydessä maahanmuuttajien terveyteen ja hyvinvointiin. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos, 2019.)

Ulkoisten olosuhteiden muuttuminen aiheuttaa aina sisäisen prosessin, jossa ihminen käsittelee muutoksen aiheuttamia vaikutuksia omaan elämäänsä. Prosessi on yksilöllinen ja sen kulkuun vaikuttavat olosuhteet sekä oma historia. Uuteen maahan muutto vaikuttaa identiteettiin ja käsitykseen itsestä yksilönä ja kollektiivisen ryhmän, kuten rotu, sukupuoli ja kansallisuus, jäsenenä. Toisille prosessi voi olla kivuton, innostava ja myönteinen, kun taas toiset joutuvat työstämään prosessia vaikeiden vaiheiden läpi. Prosessiin vaikuttaa muun muassa lapsuuden kokemukset, merkitykselliset taustatekijät; ikä, sukupuoli, etninen ja uskonnollinen tausta, kotimaa ja sen kulttuuri, sosioekonominen asema, koulutus, työ ja yhteiskunnalliset olosuhteet, muuton syyt ja mahdolliset traumaattiset kokemukset. Omaan taustaan liittyvien tekijöiden lisäksi vaikuttavat myös tuloon olosuhteet, esimerkiksi valtaväestön asenteet maahanmuuttajia kohtaan sekä sosiaalisten verkostojen olemassaolo tai puuttuminen. (Haavikko & Bremer 2009, 15-16.)

Maahanmuuttajat asuvat usein keskitetysti lähiöissä, joissa keskinäinen kanssakäyminen saattaa vähentää vuorovaikutusta muuhun väestönosaan. Vähäisen vuorovaikutuksen takia maahanmuuttajia kohtaan voi syntyä kantaväestön keskuudessa ennakkoluuloja, rasismia ja syrjäytymisen riskit lisääntyvät. (Uusikylä ym. 2005, 9-12.) Vuonna 2017 Tilastokeskus teki selvityksen ulkomaalaistaustaisen väestön osuudesta postinumeroalueittain. Selvityksessä vertailtiin postinumeroittain vieraskielisen väestön sijoittumista eri asuinalueille. Selvitys osoittaa ulkomaalaistaustaisen väestön edelleen ryhmittyvän tietyille asuinalueille. Prosentuaalisesti Veromiehenkylään Vantaalle sijoittui eniten vieraskielisiä koko asukasluvun verrattuna (38,5%). Turussa ulkomaalaistaustaisista suurin osa sijoittui Varissuolle, jossa prosentuaalinen määrä vieraskielisiä oli 36,0% koko asukasluvusta. Selvitys tuo esille myös sen, että ulkomaalaistaustaiset hakeutuvat suuriin kaupunkeihin. Vieraskielistä väestöä oli eniten Helsingissä, Vantaalla, Espoossa ja Turussa. (Tilastokeskus 2017.) Maahanmuuttajien eriytyminen tietyille asuinalueille vähentää heidän kohtaamisia kantaväestön kanssa. Alueellinen eriytyminen on Suomessa vielä maltillista, mutta sen on havaittu lisääntyneen suurimmissa kaupungeissa. Asuin-

alueiden eriytyminen liittyy tulotasoon. Maahanmuuttajat ovat keskimäärin pienituloisempia kuin kantaväestö, joten asuinalueet eriytyvät tulotason ohella myös etnisesti. Maahanmuuttajat asuvat usein alueella, jossa on edullisia vuokra-asuntoja. Varsinkin lapsiperheillä asumisen etnistä eriytymistä on enemmän, kuin muilla maahanmuuttajaryhmillä. Eriytymisen ehkäisy on tärkeää erityisesti lasten kannalta, sillä lapsuuden asuinalue vaikuttaa tulevaisuuden valintoihin. Oleellista on panostaa palveluiden saatavuuteen ja monipuolisuuteen, mahdolliseen positiiviseen erityiskohteluun eriytymiskehityksessä pisimmillä olevilla alueilla (erityisesti kouluissa), kaupunkisuunnitteluun ja asuntopolitiikkaan ja eri väestöryhmien vuoropuheluun, järjestöjen tukeen sekä osallisuuden eri muotoihin arjessa. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2019.) Näiden toimien avulla ehkäistään asuinalueiden etnistä eriytymistä ja lisätään maahanmuuttajien ja kantaväestön vuorovaikutusta.

Maahanmuuttajien työttömyysaste on muuhun väestöön verrattuna varsin suuri, vaikkakin työttömyysaste on ollut jatkuvassa laskussa. Heikko työllisyystilanne hankaloittaa osaltaan maahanmuuttajien integroitumista uuteen yhteiskuntaan. (Uusikylä ym. 2005, 9-12.) Tilastokeskuksen, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Työterveyslaitoksen toteuttaman Ulkomaistasyntyperää olevien työ- ja hyvinvointitutkimuksen (UTH) mukaan 20-64-vuotiaiden työllisyysaste oli vuonna 2014 ulkomaalaistaustaisilla 63,7 prosenttia ja kantaväestöllä 73,7 prosenttia. Kantaväestön työllisyysprosentti oli noin kymmenen prosenttia suurempi kuin ulkomaalaistaustaisten. Ulkomaalaistaustaisten matalampi työllisyysaste suomalaistaustaisiin verrattuna liittyy erityisesti ulkomaalaistaustaisten naisten heikkoon työllistymiseen. Miesten työllisyysasteessa on vain muutaman prosentin ero, mutta ulkomaalaistaustaisten naisten työllisyysaste on 17 prosenttia matalampi kuin suomalaistaustaisten naisten. Ulkomaalaistaustaiset miehet siis työllistyvät lähes yhtä hyvin kuin kantaväestön miehet. (Larja & Sutela 2015.) Työllistyminen on siis vuosien saatossa tasavertaistunut ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten välillä, varsinkin miehien kohdalla. Naisten erot ovat vielä melko suuret ja tämä kuvastaa Opetuskoti Halisen toiminnan tärkeyttä, jotta äitienkin kotoutumista saadaan tuettua ja lisättyä heidän mahdollisuuttansa päästä työelämään.

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta tuli voimaan vuonna 1999. Lain tarkoituksena on edistää maahanmuuttajien kotouttamista, tasa-arvoa ja valinnan vapautta toimenpiteillä, jotka tukevat yhteiskunnassa tarvittavien tietojen ja taitojen saavuttamista. Kotouttamislaisissa mainittujen toimenpiteiden avulla py-

ritään tarjoamaan maassa oleskelun alkuvaiheessa mahdollisuudet hankkia suomalaisen yhteiskunnan aktiivisen ja tasavertaisen jäsenen valmiuksia. Tavoitteena on myös parantaa työikäisten maahanmuuttajien pääsyä työmarkkinoille. (Uusikylä ym. 2005, 3.) 2000-luvulla kotoutumislakia jouduttiin muuttamaan useaan otteeseen, maahanmuuton syiden monipuolistuessa. Vuonna 2011 tuli voimaan laki kotouttamisen edistämisestä. Kyseisen lain tavoitteena on vastata viime vuosina tapahtuneeseen kasvuun maahanmuutossa. Tavoitteena laissa on, että kaikki maahanmuuttajat saavat perustietoa suomalaisesta yhteiskunnasta, työelämästä sekä kotoutumista edistävästä palveluista. Työllistymisen edistämisen lisäksi kotoutumislaisissa painotetaan erityisesti toimenpiteitä, joilla tuetaan perheiden, lasten ja nuorten kotoutumista. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2019.)

Pellervon taloustutkimuksen mukaan maahanmuuttajat ovat työllisinä keskimäärin 40 prosenttia maassaoloajastaan. Tutkimuksessa havaittiin selkeitä eroja miesten ja naisten välillä. Miehillä naimisissa ololla oli myönteinen vaikutus työllisyyteen. Naisten kohdalla työuraa edistivät naimattomuus ja alaikäisten lasten puuttuminen. Tutkimuksen mukaan etenkin vanhemmalla iällä ja perheelliset naiset saattavat jäädä työmarkkinoiden ulkopuolelle. (Busk ym. 2016.)

Kotoutumiskoulutuksen laajuus vaihtelee maahanmuuttajan tarpeiden mukaan. Jokaiselle maahanmuuttajalle määritellään henkilökohtainen opiskeluohjelma. Opinnot muodostuvat seuraavanlaisista kokonaisuuksista; alkukartoitus, suomen tai ruotsin kielen opinnot, arjen taidot, opiskelutaidot, yhteiskuntatietous ja kulttuurituntemus, työelämätaidot sekä valinnaiset opinnot. Kotoutumiskoulutus alkaa alkukartoituksella. Alkukartoituksessa selvitetään henkilön luku- ja kirjoitustaito, suomen tai ruotsin kielen taito, opiskelutaidot ja valmiudet, elämäntilanne ja opiskelumotivaatio, opiskelijan aikaisempi työkokemus ja koulutus sekä mahdolliset erityistaidot. Pääpaino kotoutumiskoulutuksessa on kielen opiskelussa. Kotoutumiskoulutuksen aikana opetus ja harjoittelut tukevat kielenoppimista. Kotoutuminen ja yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä toimiminen vaativat kielitaidon lisäksi myös muita eri taitoja. Tällaisia taitoja ovat muun muassa arjen taidot, tieto- ja viestintätekniset taidot, opiskelutaidot sekä työelämätaidot. Lisäksi tarvitaan myös yhteiskuntatietoutta ja kulttuurituntemusta. (Nissilä & Kivisik 2011, 6-7.) Kuten jo aiemmin totesimme, maahanmuuttajanaiset ja erityisesti äidit ovat syrjäytymisvaarassa. Tämän osoittaa heidän alhainen työllistyminen verrattuna maahanmuuttajamihiin. Perheiden naisilla on monesti vastuu lastenhoidosta ja kotitöistä, mikä vaikeuttaa naisten aktiivista osallistumista kotoutumiskoulutukseen. Opetuskoti Halisen toiminta on

kotoutumiskoulutuksen jälkeistä toimintaa, jonka tarkoituksena on tukea naisten integroitumista yhteiskuntaan. Opetuskodin järjestämä toiminta vastaa kotoutumiskoulutuksessa saatavia valmiuksia. Opetuskodin järjestämällä lastenhoidolla varmistetaan äitien mahdollisuus osallistua suomen kielen opetukseen.

3.3 Syrjäytymisen ehkäisy ja osallisuuden tukeminen

Osallisuudella tarkoitetaan jokaisen oikeutta terveyteen, koulutukseen, työhön, toimeentuloon, asuntoon ja sosiaalisiin suhteisiin. Jokaisella tulee olla mahdollisuus osallistumiseen ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Onnistunut kotoutuminen lisää tunnetta osallisuudesta sekä ehkäisee syrjäytymistä ja kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2019.) Yhdenvertaisuus on oikeudenmukaisen yhteiskunnan lähtökohta ja yhdenvertaisuus takaa samat perusoikeudet kaikille. Syrjintä on kiellettyä esimerkiksi uskonnollisen, etnisen, kielen ja vakaumuksen perusteella. Syrjintää on esimerkiksi huonompi tai epäkunnioittava kohtelu, vihapuhe, nimittely, uhkailu ja häirintä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019.) Moni maahanmuuttaja kokee syrjäytymistä, mikä heikentää luottamusta yhteiskuntaa kohtaan (Työ- ja elinkeinoministeriö 2019). Rasismi tarkoittaa jonkun ihmisryhmän pitämistä muita huonompana esimerkiksi kansallisuuden, äidinkielen tai uskonnon perusteella. Syrjintä, rasismi ja vihapuhe heikentävät jokaisen elämänlaatua, ne vaikuttavat esimerkiksi turvallisuuden tunteeseen ja estävät osallistumista yhteiskuntaan. Syrjinnän tiedetään olevan yhteydessä maahanmuuttajien fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen ja syrjintä vahingoittaa myös yksilön itsetuntoa sekä aiheuttaa huonommuuden tunnetta. Epäasiallista kohtelua voi tapahtua esimerkiksi kaupoissa, palveluissa ja työpaikoilla. Syrjimättömyyttä voidaan kuitenkin edistää, koska syrjimättömyys lähtee jo päättäjätasolta ja palveluiden rakenteista. Yhdenvertaisuus tulee ottaa huomioon palveluiden suunnittelussa, strategioiden laadinnassa ja toiminnan arvioinnissa. Tarvittaessa voidaan hyödyntää positiivista diskriminaatiota, jossa vähemmistöryhmään kuuluvia tuetaan silloin, kun he ovat vaarassa jäädä eriarvoiseen asemaan. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2019.)

Hyvä kotouttaminen on maahanmuuttajan keino päästä osaksi yhteiskuntaa. Integraatiolle on useita eri määritelmiä, mutta kaikissa määritelmissä yhteistä on yhä lisääntyvän osallistumisen tai osaksi tulemisen korostaminen. Voidaan sanoa, että maahanmuuttajat

liikkuvat reunoilta lähemmäs yhteiskunnan keskiötä osallistumalla keskiön normien mukaiseen toimintaan kuten työelämään tai koulutukseen. Useimmat määrittelijät ovat halunneet korostaa integraation prosessiluonnetta. Integraatio nähdään jatkuvana liikkeenä kohti yhteiskunnan keskiötä ja syrjäytyminen nähdään integraation vastakohtana. Integraatio on välttämätöntä syrjäytymisen ehkäisemisessä. Syrjäytyneet on siis vedettävä reunoilta takaisin mukaan keskukseen, normien mukaiseen toimintaan. Jos taas yhteiskunnan reunoilla eläjät eivät ole suomalaisen yhteiskunnan keskiössä koskaan oleetkaan, heidät pitää sinne kiinnittää eli integroida. Keskiöstä katsoen reunoille jääminen ei ole suotavaa, koska marginaali edustaa järjestäytyneen yhteiskunnan vastakohtaa eli epäjärjestystä ja normien vastaisuutta. (Suokonautio 2008, 22-23.) Hyvät väestösuhteet ja maahanmuuttajien yhdenvertainen osallisuus yhteiskunnassa lisäävät yhteisöllisyyttä sekä yhteenkuuluvuuden tunnetta ja ovat tästä johtuen kotoutumisen perusta. Kuntien kotouttamisohjelmien tulee sisältää väestöryhmien välisen vuoropuhelun edistämissuunnitelma, johon liittyy maahanmuuttajien osallisuuden edistäminen. Hyvien väestösuhteiden avulla lisätään eri väestöryhmien keskinäistä vuorovaikutusta, luottamusta ja positiivisia asenteita, osallisuuden kokemuksia ja turvallisuuden tunnetta sekä vähennetään syrjintää, vihapuheita ja -rikoksia sekä eriytymistä. Haasteita maahanmuuttajien yhteiskunnalliselle osallistumiselle ovat esimerkiksi puutteet yhteiskuntatuntemuksessa, kanssakäymisen puute valtaväestön kanssa, ennakkoluulot ja syrjintä. Konkreettisenä esimerkkinä tästä on maahanmuuttajien äänestysaktiivisuus, joka on pääsääntöisesti matala. Varsinkin maahanmuuttajanuoret ja -naiset äänestävät vähän, joka kertoo puutteesta yhteiskuntatuntemuksessa. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2019.)

Opetuskoti Halisen toiminnalla pyritään ehkäisemään maahanmuuttajien syrjäytymistä. Opetuskoti tarjoaa maahanmuuttajaisille ja heidän lapsilleen avoimen kohtaamispaikan, jossa opetetaan suomen kieltä ja suomalaisessa yhteiskunnassa tarvittavia arjen taitoja, annetaan kulttuuritietoista palveluohjausta sekä työllistymistä ja kotouttamista edistäviä palveluita. Opetuskodin toiminta on suunnattu erityisesti maahanmuuttajaisille. (Sateenkaarikoto 2019.) Vanhempien kotoutumista ja työllistymistä edistämällä tuetaan myös lasten kotoutumista. Kotoutumissuunnitelmilla on nimittäin osoitettu olevan ylisukupolvinen vaikutus. Jos maahanmuuttajalapsen vanhemmille oli tehty kotoutumissuunnitelma, näyttäytyi tämä parempana koulumenestyksenä näillä lapsilla. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2019.) Opetuskodin järjestämän lastenhoidon avulla tuetaan maahanmuuttajanaisten lapsien integroitumista yhteiskuntaan ja ehkäistään ylisukupolvista syrjäytymistä. Yhdenvertaisuuserot oppimisessa korostuivat erityisesti perusopetuksen loppuvaiheessa saapuneilla nuorilla (Työ- ja elinkeinoministeriö 2019).

Kouluttautuminen lisää maahanmuuttajien työllistymismahdollisuuksia ja vähentää eriarvoisuutta sekä edistää kotoutumista ja ehkäisee syrjäytymistä. Maahanmuuttajataustaiset nuoret suorittavat yleensä perusasteen opinnot, mutta harvemmin siirtyvät toisen asteen koulutukseen. Yleisin syy opintojen lopettamiselle on halu siirtyä nopeasti työelämään. Lisäksi nuoria estää siirtymästä jatkokoulutukseen kielitaidon puute, vaikeus saada opiskelupaikkaa sekä oman koulutustason riittävänä kokeminen. Nuoret maahanmuuttajataustaiset naiset puolestaan perustavat usein perheen nuorella iällä, mikä johtaa usein koulutuksen katkeamiseen ja myöhemmin työllistyminen on haastavampaa. Perusasteen koulutukseen pohjaavat työpaikat vähenevät tulevaisuudessa, joten kouluttautuminen on tärkeää. Kouluttautumista voidaan tukea esimerkiksi kotoa ja koulusta annettavalla ohjauksella, nuorisotakuulla ja lastenhoitojärjestelyillä. Kielitaito helpottaa palveluiden käyttöä, työnsaantia, opiskelumahdollisuuksia sekä sopeutumista yhteiskuntaan. Heikko kielitaito on yhteydessä koulunkäynnin keskeyttämiseen ja työttömyyteen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018.)

Suokonaution (2008) mukaan pohdittaessa maahanmuuttajien huono-osaisuutta voidaan erottaa erilaisia huono-osaisuuden selitysmalleja. Maahanmuuttajien ominaisuudet selitysmallissa on päädytty siihen, että maahanmuuttajilta puuttuu jotain: he ovat liian kouluttamattomia, kielitaidottomia tai ammattitaidottomia voidakseen saavuttaa tasa-arvoisen työmarkkina-aseman muun väestön kanssa. Parannuskeinona on nähty hyvinvointivaltion tuottama laaja kotouttaminen, johon kuuluu kieli- ja integrointikoulutus. Valtaväestön rasiset asenteet selitysmallissa maahanmuuttajien epätasa-arvoa aiheuttavien ongelmien nähdään johtuvan valtaväestön ja erityisesti työnantajien vääränlaisista asenteista ja kyvyttömyydestä suvaita maahanmuuttajia ja heidän erilaista kulttuuriaan. Parannuskeinona tähän on asennekasvatus, joka tarkoittaa sitä, että valtaväestö on kasvatettava suvaitsevaksi ja monikulttuuriseksi. Hyvinvointivaltio selitysmalli on tuorein ja rakenteellisin, siinä maahanmuuttajien epätasa-arvo aiheutuu hyvinvointivaltion ulossulkevista rakenteista. Selitysmallissa hyvinvointiyhteiskunnan nähdään asiakkaistavan luonnostaan aktiiviset maahanmuuttajat sosiaalitoimen pitkäaikaisasiakkaisiksi kaikkine sivuvaikutuksineen. (Suokonautio 2008, 24.) Näitä ulossulkevia rakenteita ovat esimerkiksi resurssipula kotouttamistoiminnassa, sirpaleiset maahanmuuttajien palvelut ja suomalaisen palvelujärjestelmän jäykkyys. Järjestelmä ei välttämättä kykene reagoimaan nopeasti muutoksiin, mikä vaikuttaa puolestaan kotouttamisen jouhevuteen. Vesterisen (2017) haastatteluissa maahanmuuttajien kokemuksista suomalaisesta kotouttamispolitiikasta maahanmuuttajat nostivat esille tutkintojen tunnustamisen ja työelämään pääsyä toivottiin helpotettavan. (Vesterinen 2017, 37,40.) Tämä kuvaa sitä, kuinka yhteiskunta

omalta osaltaan edesauttaa maahanmuuttajia hakeutumaan aktiivisiksi sosiaalitoimen asiakkaiksi. Opetuskoti Halinen tukee maahanmuuttajia äitien ja heidän perheidensä kotoutumista Suomalaiseen yhteiskuntaan monella tavalla. Opetuskodin tarjoaman lastenhoidon avulla pyritään valmistamaan maahanmuuttajalapsia kantaväestön varhaiskasvatukseen pariin. Lapsien yhdenvertaisuutta lisätään ja syrjäytymistä ehkäistään sillä, että ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten oppimistulokset saatetaan kantaväestön tasolle muun muassa lisäämällä ulkomaalaistaustaisten lasten osallistumista varhaiskasvatukseen ja systematisoidaan kielen kehityksen seuranta (Työ- ja elinkeinoministeriö 2019).

4 PIENTEN LASTEN KODIN ULKOPUOLINEN HOITO, KASVATUS JA KEHITYS

4.1 Lapsen oikeudet ja aikuisen velvollisuudet - toimintaa ohjaavat normit ja säädökset

Lapset ovat haavoittuvuudessaan oikeutettuja aikuisten suojeluun kaikissa kulttuureissa ja kaikkialla maailmassa. Maailman laajuisesti suojelu ja huomiointi on kirjattu YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen (LOS), joka on kaikkia alle 18-vuotiaita lapsia koskeva ihmisoikeussopimus ja YK:n lapsenoikeuksien järjestön Unicefin työn perusta. Lapsen oikeuksien sopimus on maailman laajimmin ratifioitu YK:n ihmisoikeussopimus ja Suomessa sopimus tuli voimaan vuonna 1991. Sopimuksessa luetellaan lapsille kuuluvat ihmisoikeudet sekä asetetaan valtioille ensisijaiset vastuut toteuttaa oikeuksia. Sopimuksen yleiset periaatteet ovat: syrjimättömyys (artikla 2), lapsen edun huomiointi (artikla 3), oikeus elämään ja kehittymiseen (artikla 6) sekä lapsen näkemysten kunnioittaminen (artikla 12). Lapsen oikeuksien sopimus hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa 20.11.1989. Sopimuksen ratifiointi edellyttää sen allekirjoittamat valtiot muuttamaan lakinsa ja toimintansa sitä vastaaviksi, niinpä Suomenkin lainsäädännössä sopimus on huomioitu lapsiin kohdentuvien lakien osalta. (Unicef, 2019.)

YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksessa määritellyt lapsen oikeudet koskevat kaikkia lapsia ilman minkäänlaista lapsen tai hänen vanhempiansa rotuun, ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen, etniseen tai sosiaaliseen alkuperään tai muuhun seikkaan perustuvaa erottelua. Tämä kaikenlaisen syrjinnän kieltäminen ja lasten tasa-arvoisen kohtelun vaatimus on Lapsen oikeuksien sopimuksen kantava periaate, kuten myös lapsen etu, lapsen oikeus elämään ja täysipainoiseen kehittymiseen sekä lapsen mielipiteen huomioon ottaminen. (Varhaiskasvatuksen käsikirja 2017, 235.)

Sopimusvaltiot lupaavat lapsille osuuden yhteiskunnan voimavaroista, sitoutuvat antamaan lapsille oikeuden osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon sekä takaavat näille suojelun sekä huolenpidon. Oikeuksien tulee toteutua jokaisen lapsen elämässä,

jokaisessa ympäristössä. (Halme & Vataja 2011, 9.) Sopimusvaltiot sitoutuvat takaamaan lapselle hänen hyvinvoinnilleen välttämättömän suojelun ja huolenpidon ottaen huomioon hänen vanhempiensa tai muiden hänestä oikeudellisessa vastuussa olevien henkilöiden oikeudet ja velvollisuudet. Tähän pyrkiessään sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarpeellisiin lainsäädäntö- ja hallintotoimiin. (Lapsenoikeudet 2019.)

Suomessa lastenhoitoa kuntien ja yksityisten sektorien tasolla ohjaa varhaiskasvatuslaki. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Varhaiskasvatuslaissa pykälässä 3 on määrätty kymmenen tavoitetta, jotka kaikki tukevat ja edistävät lasten turvallista kasvua, kehitystä ja oppimista. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018.) Opetuskoti Halisen lastenhoito ei kuulu varhaiskasvatukseen piiriin, mutta Opetuskodissa lapsia myös valmistellaan varhaiskasvatukseen, johon lapset yleensä siirtyvät kolme vuotta täytettyään. Vaikka varhaiskasvatuslaki ei suoraan ohjaa toimintaa Opetuskodista, on esimerkiksi päivärytmin tärkeys ja perushoito otettu huomioon myös Halisissa. Opetuskoti Halisissa toimintaa ohjaa muun muassa lasten oikeuksien sopimus.

4.2 Alle 3-vuotiaan lapsen kehitys

Lapsen hyvän kasvun ja hyvinvoinnin edellytys on hänen kokemansa turvallisuuden tunne. Turvallisuus syntyy aikuisen toiminnasta. Siitä, kuinka lapsi kohdataan, kuinka hänen tarpeensa huomioidaan, kuinka hän tulee kuulluksi ja arvostetuksi omana itsenään. Aikuisen rooli suojelijana ja turvallisen elinpiirin luojana on merkityksellinen lapsen kokonaisyhyvinvoinnin muodostumiselle eri kasvatusympäristöissä - sekä lähipiirissä, perheessä, että tilanteissa, joissa huoltajat ja muut läheiset eivät ole lapsen lähellä. (Matti 2011.)

Yksilöiden ja ympäristön vuorovaikutusta tutkivien ekologisten teorioiden mukaan lapsi kehittyy vuorovaikutuksessa lähiympäristönsä kanssa. Pienen lapsen tärkein kasvuympäristö on koti, mutta lapsen elinpiirin laajetessa merkittäviksi ympäristöiksi muodostuvat myös esimerkiksi päiväkotit ja muut hoitopaikat. Ekologisen ajattelun mukaan merkittäväksi kysymykseksi muodostuu lapsen eri kasvu-, oppimis- ja toimintaympäristöjen laatu ja keskinäiset suhteet. (Määttä 1999, 77.)

Käsitystä vanhempien ja muiden lasta suojaavien aikuisten samansuuntaisten kasvatuskäsitysten ja toimivan keskinäisen vuorovaikutuksen merkityksestä tukee myös 2010-luvulla toteutettu kehitys- ja tutkimusprosessi, jossa keskiössä on kehitysympäristölähtöinen ajattelu. Ajattelun mukaan lapsen kaikki kehitysympäristöt – koti, kodin ulkopuolinen hoito, koulu, vapaa-ajan ympäristöt – ja niissä toimivat aikuiset, voivat löytää käsityksen lapsen vahvuuksista. Vahvuuksien tukeminen eri ympäristöissä elämäntilanteissa tapahtuvien muutosten yhteydessä auttaa lasta siten, että suuretkin muutokset voivat kääntyä pärjäävyydeksi eli resilienssiksi. Toimintamalli perustuu vahvaan vanhemmuuden ja monitoimijaisen vuorovaikutuksen kunnioittamiseen. (Solantaus & Niemelä 2016.)

Perheiden kasvatustavoitteet on aina ensisijaista ja sitä tuetaan kodin ulkopuolisella lastenkasvatus- ja hoitotoiminnalla. On erinomaisen merkityksellistä, että lapsi ei joudu kohtaamaan ristiriitaisia viestejä tai kohtelua aikuisilta. Mitä pienempi lapsi, sitä tärkeämpää on kasvatustoiminnan yhdenmukaisuus. Se, miten lastenhoito on järjestetty, on keskeinen osa pienten lasten arkea ja kokemusmaailmaa. Monet lapsuuden tutkimukset korostavat lasten äänen ja lasten kokemusten tutkimisen tärkeyttä. Tästä huolimatta meillä on hyvin vähän tietoa siitä, miten lapset kokevat hyvän hoidon. (Repo 2016, 67.)

Lastenhoitopolitiikan tavoitteena on perheiden kasvatustehtävän tukeminen ja vanhempien yleisen jaksamisen ja työssäkäynnin edistäminen. Sen tavoitteena on myös toimia lasten edun mukaan. Hyvä hoito, kasvatustavoitteet ja opetus tuottavat lapselle sellaisia sosiaalisia ja kognitiivisia valmiuksia, jotka tukevat hänen kehitystään koko elämän ajan. Pienet lapset tarvitsevat kuitenkin jatkuvaa hoitoa ja kasvatusta. (Repo 2016, 67.) Alle vuoden ikäisten lasten pääasiallisia hoitajia ovat yleensä hänen vanhempansa. Toisinaan pienetkin lapset tarvitsevat hoitoa ja se, miten lasten hoito ja kasvatustavoitteet on organisoitu ja järjestetty, määrittää kokonaisvaltaisesti heidän arkeaan ja hyvinvointiaan.

Opetuskoti Halisissa on lapsia, jotka eivät kuulu varhaiskasvatukseen piiriin. Kehittämistyön tarkoituksena on tukea heidän arjen rytmiä ja rutiineja sekä yleistä hyvinvointia perhedytyskansion keinoin. Lapsen arjen pysyminen samalaisena ja päivittäiset rutiinit tuovat turvaa, vähentävät lapsen stressiä ja lisäävät yleistä hyvinvointia (Keltikangas-Järvinen 2012, 176). Kasvuolosuhteet vaikuttavat olennaisesti lapsen oppimiseen sekä kasvuun ja kehitykseen.

Pienen lapsen kasvun tukemisen peruselementtejä lastenhoidossa ovat pieni lapsiryhmä ja pysyvät ihmissuhteet, riittävän suuret tilat ja virikkeellisyys sekä lapsen oman päivärhythmin sujuvuus (Lastentarhanopettajaliitto 2018). Alle kolmivuotiaiden kehityksessä

kaikki sen osa-alueet kietoutuvat tiiviisti yhteen. Kun lapsi oppii kävelemään, puhumaan, leikkimään ja käsittelemään esineitä tarkoituksenmukaisesti, hänen ajattelunsa, havainnointikykynsä ja käyttäytymisensä säätely kehittyvät samalla. Ensimmäisenä vuotena kehittyä tunnevuorovaikutus vanhempien ja hoivaavien aikuisten kanssa, silloin syntyy kiintymys ja perusluottamus läheisiin ihmisiin. Liikkeet ja esinehavainnointi ja puheen kehittymisen valmistavat vaiheet ajoittuvat samaan ajankohtaan. Perusedellytyksenä psyykkiselle kehitykselle on vuorovaikutus aikuisten kanssa ja vaikutelmien monipuolisuus, sillä lapset alkavat jäljitellä aikuista jo hyvin varhain. (Siren-Tiusanen 2002, 16.) Kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana lapselle kehittyä tunne minuudestaan, yksilöllisyydestään ja ainutkertaisuudestaan. Lapselle kehittyä perusajatus siitä, miten ihmiset toimivat keskenään ja kuinka lapsi voi itse säädellä mielialojaan ja hallita käytöstään. Näiden taitojen oppiminen vaatii läheistä vuorovaikutusta lapselle emotionaalisesti tärkeiden aikuisten kanssa. (Keltikangas-Järvinen 2012, 21.)

Alle kolmevuotiaiden lasten aktiivisuus, virikkeiden vastaanottokyky ja mielialat ovat suorassa yhteydessä siihen, onko lapsi saanut riittävästi unta, ruokaa ja ulkoilua. Lapsi tarvitsee unta ja lepoa kasvamiseen ja arjen touhuihin. (Awad & Mansikka 2011, 15). Riittävä lepo on välttämätöntä lapsen fyysisen ja psyykkisen kasvun ja kehityksen kannalta. Uni ja lepo suojaavat myös hermostoa liikarasiutukselta ja antavat sille tarvittavaa kypsymisaikaa. Myös oppimis- ja keskittymiskyvyn kannalta riittävä unen saanti on tärkeää. Lapsesta tulee levoton ja mielialat voivat vaihdella suuresti, jos hän ei saa riittävästi unta. Jokaisella lapsella on kuitenkin omat unen tarpeensa. Unentarpeeseen ja määrään vaikuttavat lapsen fysiologinen rytmi ja nukkumisrytmi sekä aamuhäämisen ajankohta ja nukutun unen laatu. (Helenius ym. 2001, 79.)

Lapsi tarvitsee energiaa kasvuun ja kehitykseen sekä aktiiviseen liikkumiseen. On aikuisten vastuulla, että pieni lapsi löytää luonnollisen ja terveellisen ruokarytmin. Aikuisella on vastuu siitä, mitä ja milloin lapsi syö. Lapsen tulisi syödä 4-6 kertaa päivässä, kaksi lämmintä ateriaa, aamupalan, iltapalan ja yhdestä kahteen välipalaa. Lapsi puolestaan syö tarjotusta ruoasta sen verran kuin siinä hetkessä tarvitsee. Säännöllinen ateriarytmi ja syödyn annoksen suuruudesta päättäminen tukevat lapsen luontaista syömissä säätelyä. Lapsi on myös tyytyväisempi, kun syö säännöllisesti monipuolista ruokaa. (Koistinen ym. 2009, 66–69.)

Varhaislapsuudessa ja lapsuudessa liikunnan mahdollisuuksiin vaikuttavat eniten lapsen vanhemmat ja muut lasta hoitavat tahot. Kannustava asenne liikkumiseen ja ulkoiluun

luo mahdollisuuden liikunnalliseen elämään ja lapsen kasvuun sekä kehitykseen. (Harjuoja & Harjuoja 2000, 13.)

Lapsen puheen kehitys alkaa jo sikiöaikana ja jatkuu kouluikään saakka. Pienelle lapselle on puhuttava ja lapsen on kuultava puhetta, jotta lapsen oman puheen kehitys olisi mahdollista. Jokelteluvaihe sijoittuu lapsen ensimmäiseen vuoteen, jokeltelussa lapsi harjoittelee äänneitä. Ensimmäisen vuoden lopulla jokeltelusta alkavat kadota ne äänneet ja tavusarjat, joita ei esiinny lapsen omassa äidinkielellään. Lapsi alkaa muodostaa äänneistä sanoja kuulemansa mallin mukaan. Vähitellen yhden ikävuoden tienoilla lapsi sanoo ensimmäiset tunnistettavat sanat. Puolitoistavuotiaan lapsen sanavarastoon kuuluu yleensä noin 50 sanaa. (Awad & Mansikka 2011, 10-11.)

Kielenkehityksen osatekijöillä on yksilöllinen ja biologinen aikataulunsa, jossa kaikki osatekijät vaikuttavat toisiinsa. Nämä osa-alueet liittyvät psyykkiseen, älylliseen ja motoriiseen kehitykseen. Noin kaksivuotiaana lapsi alkaa yleensä liittämään yksittäisiin sanoihin useampia sisältöjä ja käyttötilanteita. Sanojen yhdistäminen lauseiksi alkaa noin puoleltoista-kahteen vuoden iässä. Ensimmäiset lauseet koostuvat kahdesta elementistä; ydinsanasta esimerkiksi äiti, auto, ota. Kahden sanan lauseet voivat kuvata myös henkilön tai esineen tilaa, paikkaa, ominaisuutta, omistusta tai toimintaa. (Awad & Mansikka 2011, 11; Siiskonen ym. 2003, 53.)

Aikuisilla on iso rooli lapsen puheen kehittymisessä. Lapsi omaksuu kuulemiaan sanoja ja lauseita ja lapsesta on mukava kuunnella aikuisten puhetta sekä myös itse olla keskustelussa mukana. Puheen kehitystä voi tukea nimeämällä arkisia tilanteita ja esineitä keskusteluissa. Aikuisten ei tulisi korjata lapsen puhetta ja kielivirheitä, vaan toistaa lapselle oikein se sana, jota lapsi yritti sanoa. Sanan oikein toistamisen avulla vanhempi näyttää lapselle, kuinka sanaa käytetään oikein, ilman että lapsen itsetunto kärsii sanojen ja virheiden jatkuvasta korjaamisesta. Kaksivuotias olettaa, että kaikki ymmärtävät häntä ja tämä saattaa aiheuttaa lapsessa toisinaan turhautumisen tunnetta. (Litja ym. 2000, 53–54; Awad & Mansikka 2011, 11.) Lapsen arkisissa toiminnoissa kieli on merkittävämpi tekijä kuin kansalaisuus, sillä kielen avulla lapsi on vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Kieli alkaa kehittyä jo varhain vauvaiässä ja suhteessa toisiin ihmisiin. Kielellä on keskeinen merkitys, kun lapsi oppii kulttuurisia ja sosiaalisia tapoja sekä viestintämalleja (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007.)

Lasten tasainen ja samanlaisena pysyvä päivärytmi tukee lasten kasvua ja kehitystä sekä hyvinvointia. Päivärytmi ja arjen säännöllisyys luo lapselle turvallisuuden tunteen ja helpottaa arjen sujumista, vaikka se voi ajoittain tuntua vanhemmasta ja lasta hoitavista aikuisista raskaalta. Lapsi hahmottaa ympäristöään ja omaa toimintaansa suhteessa ympäristöönsä tuttuna toistuvien tapahtumien kautta.

4.3 Maahanmuuttajataustaiset lapset

Käsite maahanmuuttajalapsi pitää sisällään hyvin monenlaisista syistä ja taustoista Suomeen muuttaneiden perheiden lapsia. Maahanmuuttajalla tarkoitetaan yleensä ulkomaalaista, joka muuttaa Suomeen aikomuksenaan asettua tänne pitkäaikaisesti. Maahanmuuttajalapsi voi olla Suomen tai jonkin muun maan kansalainen. Hänen perheensä voi olla paluumuuttaja-, maahanmuuttaja-, siirtolais- tai pakolaisperhe. Kieli- ja kulttuuritaustaltaan maahanmuuttajataustainen lapsi poikkeaa kuitenkin valtaväestön lapsista, joiden kieli- ja kulttuuritausta on täysin suomalainen. (Nummela 2005, 8–9.)

Tässä kehittämistyön raportissa maahanmuuttajataustaisella lapsella tarkoitetaan lasta, jonka ensikieli on muu kuin Suomi ja joka käyttää muuta tai muita kuin suomen kieltä perhepiirissään ja jonka molemmat huoltajat tai toinen huoltajista on maahanmuuttaja. Maahanmuuttajataustaiset lapset voidaan karkeasti jakaa kahteen ryhmään: Suomeen muuttaneet lapset ja Suomessa syntyneet lapset, joiden vanhemmat tai isovanhemmat ovat maahanmuuttajia. (Juhola & Stenius 2010, 6.)

Kasvu ympäristöt eroavat eri puolilla maailmaa, joten erot lasten kasvatuksessa ovat välttämätön tulos ympäristöön sopeutumisesta. Suomalaiset nykykäsitykset hyvästä vanhemmuudesta tai lasten suotuisasta kehityksestä tulevat pääosin tutkimusta, jotka on tehty länsimaisissa yhteiskunnissa. Saatavilla oleva tutkimustieto ei siis edusta maailmanlaajuisia käsityksiä tai tapoja lasten kasvatuksessa. Kulttuuriset erot lasten kasvatuksessa johtuvat vanhempien tekemistä valinnoista ja suunnitelmallisesta opettamisesta sekä tiedostamattomasta arvojen, tapojen ja uskomusten eteenpäin välittämisestä. Kulttuuriset erot tavoissa hoitaa ja kasvattaa lapsia eivät ole sattumanvaraisia. Ne ovat yhteydessä ympäristön vaatimuksiin ja resursseihin sekä yhteisön arvoihin ja uskomuksiin. (Alitolppa-Niitamo ym. 2013, 80-81.)

Suomalainen yhteiskunta on monikulttuuristunut viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana. Monikulttuuristuva yhteiskunta asettaa haasteita hyvinvointipalvelujen toteuttamiselle, myös lastenhoidon piirissä. Eri kulttuureista tulevien asiakkaiden palvelutarpeisiin vastaaminen edellyttää lastenhoitoa järjestäviltä tahoilta lapsen ja vanhempien kieli- ja kulttuuritaustan huomioon ottamista. Maahanmuuttajien kontaktit suomalaiseen yhteiskuntaan ja kulttuuriin tapahtuvat usein siellä missä he ovat peruspalveluiden käyttäjiä. Siksi hyvinvointipalveluilla ja perheen arkea lähellä tapahtuvalla toiminnalla on suuri merkitys lapsen hyvinvoinnille ja kotoutumiselle.

Maahanmuuttaja lapsen osallistuessa Suomessa järjestettävään lastenhoitoon ja myöhemmin varhaiskasvatukseen on keskeinen tekijä lapsen kotouttamisessa. Lasten kanssa työskennellessä lähtökohta on, että työntekijöiden tulee huomioida lapsen oma kulttuurinen tausta ja äidinkieli. Lapsella on oltava mahdollisuus kasvaa sekä oman kulttuuripiirinsä että suomalaisen yhteiskunnan jäseneksi. (varhaiskasvatuksen käsikirja 2017, 38-39.)

Usein maahanmuuttajuutta ja maahanmuuttajien kotoutumista lähestytään erilaisuuden –käsitteen kautta selittämällä esimerkiksi erilaisten kulttuurien vaikutusta ihmisten arvoihin ja arkeen. Anne Alitolppa-Niitamo kuvaa artikkelissaan maahanmuuttajien arjen realiteetteja. Hän painottaa, että ihmisten tarpeet voivat olla monessa suhteessa samanlaisia huolimatta siitä, millaisissa ympäristöissä heidän juurensa ovat. Hänen mukaansa erilaisuutta ihmisten välille ei tulisikaan rakentaa korostamalla heidän välisiä kulttuurieroja, vaan löytämällä yhdistäviä tekijöitä – esimerkiksi maahanmuuttajilla maahanmuuton kokemukseen liittyviä haasteita. Myös maahanmuuttajaperheiden kohtaamisessa edellä mainittu arjen elämänhallintaan liittyvien, yhdistävien tekijöiden painotus tukee myös kotouttamista sekä vaikkapa lastenhoidon henkilöstön samaistumista maahanmuuttajaperheiden tilanteisiin. Sillä vaikka ei olisikaan kokenut maahanmuuttoon liittyviä haasteita itse, voi inhimillisen kokemuksen ja empatian kautta samaistua nopean ja suuren elämänmuutoksen kohdanneen henkilön ja perheen tilanteeseen. (varhaiskasvatuksen käsikirja, 38-39.)

Kotouttamistoiminta antaa maahanmuuttajille näkökulmaa suomalaiseen yhteiskuntaan ja elämäntapaan, kulttuuriin. Etenkin maahanmuuttajaperheiden äideille kotouttamistoiminta mahdollistaa vuorovaikutussuhteiden muodostamisen perheen ja kodin ulkopuolelle. Toiminta tukee myös siihen osallistuvien yksilöiden elämänhallintaa elämän eri alueilla. (varhaiskasvatuksen käsikirja, 39.)

Tietyissä kulttuurissa kasvaminen merkitsee muun muassa sen arvomaailman ja normien sisäistämistä. Kulttuuri ja sen arvot, normit ja roolit ilmenevät erityisen hyvin lasten kasvatuksessa. Niiden sisäistäminen tapahtuu paljolti mallioppimisen kautta, tiedostamatta. Kasvatus on perheen sisäisten roolikäsitysten ja toimintatapojen vahvistamista ja siirtämistä sukupolvelta toiselle. Kieli ja vuorovaikutus taas mahdollistavat perheen kulttuurin yhdistämisen laajempaan yhteiskuntaan ja sen toimintaperiaatteiden ymmärtämiseen. Yhteiskunnan instituutiot, esimerkiksi koulu ja varhaiskasvatus, tukevat perheen kasvatustyötä ja tämän tukemisen onnistumisessa perheen ja esimerkiksi lastenhoidosta vastaavien toimijoiden vuorovaikutuksella on merkittävä rooli. Jos maahanmuuttajavanhemman aiemmin toisessa maassa omaksumat käyttäytymistavat eivät toimikaan uudessa ympäristössä, hänen vanhemmuutensa ja kasvatusperiaatteensa joutuvat muutokseen ja tällöinkin onnistunut vuorovaikutus huoltajan ja lähiympäristön toimijoiden välillä on avain vanhemmuuden tukemiseen. Aikuisille maahanmuuttajille kotoutumisen onnistuminen ja etenkin uuden kielen oppiminen on tärkeää juuri vanhemmuuden kannalta. (varhaiskasvatuksen käsikirja 2017, 45-46.)

Oman perheen rooli maahanmuuttajien kotoutumisessa on merkittävä. Kotouttamistoiminta on usein kuitenkin yksilökeskeistä, eikä siinä juuri huomioida perhekokonaisuutta ja perheiden tarpeita. Perhe on kuitenkin yksilön hyvinvoinnin ja kotoutumisen onnistumisen tärkeä resurssi. (varhaiskasvatuksen käsikirja 2017, 49.) Opetuskoti Halisen lastenhoitotoiminnan rooli voi rakentua sekä kotouttamiseen osallistuvien huoltajien kotouttamistoiminnan tukemisesta että lapsiasiakkaiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämisestä. Näiden kahden aspektin yhdistäminen vaatii sekä Halisen kotouttamistoiminnan periaatteiden tuntemusta että tietoa etenkin alle kolmevuotiaan lapsen kasvusta ja kehityksestä. Näin lastenhoitotoiminta ei ole pelkkä vanhempien kotouttamistoiminnan käytännön mahdollistaja, vaan myös perheresurssia kotouttamisessa hyödyntävä, lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia sekä kasvua ja kehitystä ja vielä vanhemmuuttakin tukeva osa itse kotouttamistoimintaa.

5 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS

5.1 Kehittämistyön lähtökohdat

Kehittämistyö voi saada alkunsa erilaisista lähtökohdista, kuten kehittämistarpeesta tai halusta uudistua ja kehittyä. Yleensä lähtökohtana kehittämistyölle on nykytilanteen toimimattomuus tai visio jostakin uudesta. (Toikko & Rantanen 2009, 16.) Kehittämistyön taustalla voi olla ajankohtainen ongelma, jota kehittämistyöllä pyritään korjaamaan. Tarve kehittämistyölle nouseekin yleensä siitä, että työntekijät tai asiakkaat ovat tyytymättömiä nykyiseen tilanteeseen ja asioita tulisi kehittää ja parantaa. (Sulavuori 2007, 16.) Idea Opetuskoti Halisiin tehtävästä kehittämistyöstä lähti lastenhoitotoiminnan kehittämisen tarpeesta. Vaikka toiminnassa on monia asioita, jotka jo toimivat hyvin, etenkin lastenhoidon päivittäinen rakenne ja sisältö sekä lasten vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö vaativat perustaltaan selkiyttämistä ja toteutukseltaan toimijoista riippumatonta tasalaatuisuutta.

Kehittämistyö määritellään yleensä konkreettisena toimintana, jonka tavoite on ennalta määriteltä. Sen kohteet, toteutustavat, laajuudet ja lähtökohdat vaihtelevat suuresti. Kehittämistyö voidaan esimerkiksi määritellä yksikkökohtaiseksi työksi, jolla pyritään uudistamaan kehittämiskohteen toimintatapoja sekä rakenteita. Uusien ideoiden keksiminen, niiden käyttöönoton laajentaminen sekä käytäntöön vakiinnuttaminen ovat onnistuneen kehittämistyön perustoimenpiteitä. (Toikko & Rantanen 2009, 14–16.) Heikkilän ym. mukaan kehittämistyöllä tavoitellaan muutosta parempaan suuntaan ja kyseisen muutoksen voi nähdä sekä prosessina että sen tuloksena. Tutkimustoiminnan yhdistäminen kehittämistyöhön on havaittu kehittämistoiminnan positiivista toteutumista edistäväksi. Kehittämistä voidaan tehdä myös ilman tutkimusta, mutta tutkimus tarjoaa perusteita ja tukea kehittämistoiminnalle. (Heikkilä ym. 2008, 21.)

Sulavuori (2007, 16) lainaa useita kirjoittajia puhuessaan työntekijöiden kuulemisesta ja asiakkaiden tarpeista kehittämistyössä. Kehittämistyön tavoitteena on auttaa työntekijöitä saavuttamaan riittävät tiedot ja taidot, joita he tarvitsevat työssään sillä hetkellä ja mahdollisesti tulevaisuudessa. Kun asiakkaiden tarpeisiin halutaan vastata hyvin, se vaatii, että työntekijöitä kuullaan ja heiltä tullutta tietoa hyödynnetään kehittämistyössä. Kehittämistyön mahdollistamiseen tarvitaan myös kehittämismyönteistä työympäristöä.

5.2 Kehittämistyön menetelmät

Toiminnallisessa kehittämistyössä tutkimuskäytäntöjä käytetään paljon pienemmässä merkityksessä kuin tutkimuksellisissa kehittämistöissä. Tutkimusta käsitellään lähinnä selvityksen tekemisenä ja toiminnallisessa kehittämistyössä selvitystä ennen kaikkea yhtenä tiedonhankinnan apuvälineenä. Toiminnallisessa kehittämistyössä saadun tiedon laatu pyritään turvaamaan käyttämällä valmiita tutkimuskäytäntöjä perustasolla. Se tarkoittaa sitä, että määrällisessä tutkimusmenetelmässä hyödynnetään aineiston keräämisen keinoja esimerkiksi kyselyjä. Laadullisessa tutkimusmenetelmässä aineiston keräämisen keinoina puolestaan käytetään lomake- tai teemahaastattelua yksilölle tai ryhmille. Tietoa voi myös hankkia konsultaationa haastatteleamalla asiantuntijoita. Tällä tavoin saatua tietoa voi käyttää muun muassa päättelyn tukena sekä tuomaan teoreettista pohjaa kehittämistyössä käytyyn keskusteluun. (Vilkkä & Airaksinen 2004, 56–58.)

Käytimme tässä kehittämistyössä kehittämistyön menetelminä havainnointia, haastattelua, kyselylomaketta (LIITE 1), dialogisia kehityskeskusteluja sekä kehittämistyöryhmän perustamista.

Yleisin syy käyttää haastatteluja ja havainnointia toiminnallisissa kehittämistöissä on, että halutaan toteuttaa tapahtuma tai tuote kohderyhmälähtöisesti. (Vilkkä & Airaksinen 2004, 56–57.) Tästä syystä johtuen haastattelimme perehdytyskansiota ja tutustumisopasta varten Opetuskodissa työskenteleviä työntekijöitä, työkokeilijoita sekä maahanmuuttajaäitejä. Haastattelujen avulla pystyimme suunnittelemaan kansion ja oppaan myös heidän toiveensa huomioiden. Halusimme myös saada käytännön kokemuksia tuottamiimme töihin. Haastattelut toimivat systemaattisena tiedonkeruun muotona ja niiden avulla pääsimme suoraan vuorovaikutukseen haastateltavien kanssa. Haastattelujen kautta kohdetoimijat alkavat usein havainnoimaan toimintaa ja tuomaan itselle merkityksellisiä asioita esille. Haastattelujen avulla oli myös mahdollisuus selventää ja syventää saatavia vastauksia ja tietoa. (Hirsijärvi ym. 2009, 204-205.) Pyrimme siihen, että haastattelutilanteissa vuorovaikutus toteutui tasavertaisessa, vastavuoroisessa yhteistyössä haastateltavaa kunnioittaen.

Kävimme myös havainnoimassa, kuinka lastenhoito käytännössä toteutuu ja millaisessa toimintaympäristössä se tapahtuu. Hyvin valmisteltuna ja toteutettuna havainnoinnilla saadaan paljon tietoa tutkittavasta kohteesta sille ominaisessa ympäristössä (Vilkkä 2015, 143). Havainnointi sopi hyvin kehittämismenetelmäksi, sillä sen avulla näimme

suoraan, miten ihmiset oikeasti arjen tilanteissa toimivat. Havainnoinnin kautta näimme konkreettisesti tapahtumat, kun taas haastattelut ja kyselyt toivat esille vain sen tiedon, miten ihmiset itse havaitsevat ympäristöään. Havainnoinnin avulla saa esille myös sellaista tietoa, mitä tutkittavat eivät itse kerro. (Hirsijärvi ym. 2009, 213.)

Perustimme myös kehittämistyöryhmän, johon osallistui meidän lisäksi toimeksiantajamme. Työryhmässä kävimme dialogista keskustelua kehittämistyömme etenemisestä ja sisällöstä. Sovimme toimeksiantajan kanssa muutamia haastattelun ajankohtia ja laadimme kysymyksiä haastattelun tueksi, pyrimme toteuttamaan haastattelut dialogisina haastatteluina. Dialogissa hyväksytään, että ihmisillä on erilaisia näkemyksiä eikä kenenkään näkemys ole kokonainen totuus. Sopivimmat vastaukset eri tilanteisiin löytyvät, kun erilaisille näkemyksille annetaan tilaa sekä osapuolet saavat kokemuksen kuuluksi tulemisesta. Siksi myös äitejä, työkokeilijoita lastenhoidossa sekä koko kehittämistyöryhmää oli tärkeää kuunnella. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2019.)

Kehittämistyön menetelmänä teimme myös kyselyn lasten äideille, jossa selvitimme heidän mielipiteitä ja kehittämisideoita lastenhoitotoiminnasta. Pyrimme tekemään kyselystä mahdollisimman selkeän ja jätimme myös vapaalle kommentille tilaa. Kyselyssä ajattelimme käyttää informoidun kyselyn muotoa, eli informoidussa kyselyssä tutkija jakaa lomakkeet henkilökohtaisesti ja kertoo tutkimuksen tarkoituksesta sekä vastaa mahdollisiin kysymyksiin (Hirsijärvi ym. 2009, 196-197.), mutta tapasimme henkilökohtaisesti Opetuskodissa vain muutaman äidin. Toimeksiantajamme kuitenkin jakoi tapaamilleen äideille kyselylomakkeita puolestamme ja vei niitä myös Opetuskodin toiseen yksikköön, Pikku-Mustikaan.

5.3 Kehittämistyön prosessi

Ajankohta	Menetelmä	Toimijat	Tuotos	
1/2019	Sähköposti	Kehittämistyön tekijät & toimeksiantaja	Kehittämistyön aiheen valinta	Suunnittelu
3/2019	Tapaaminen toimeksiantajan kanssa Kirjallisuuteen & aiheeseen perehtyminen	Kehittämistyön tekijät & toimeksiantaja Kehittämistyön tekijät	Kehittämistyön tavoitteiden & aiheen rajaus, kehittämistyöryhmän perustaminen Suunnitelmaraportti	
4/2019	Havainnointi & haastattelut/dialogista keskustelua sekä kehittämistyöryhmän tapaaminen (3 kertaa)	Kehittämistyön tekijät, toimeksiantaja/kehittämistyöryhmä, lastenhoitajat & lapset	Havainnointi imuistiinpanot, suunnitelmaraportti, perehdytyskansioiden suunnittelu	
6-8/2019	Kirjallisuuteen perehtyminen/kirjoittaminen	Kehittämistyön tekijät	Teoriatietoa kehittämistehtävästä, perehdytyskansioiden työstäminen	Toteutus
9-12/2019	Kirjallisuuteen perehtyminen/kirjoittaminen Perehdytyskansioiden työstäminen	Kehittämistyön tekijät	Teoriatietoa kehittämistehtävästä, perehdytyskansioiden työstäminen	
1/2020	Kehittämistyöryhmän tapaaminen & palautteen kerääminen perehdytyskansioista	Kehittämistyön tekijät & toimeksiantaja	Palaute, perehdytyskansioiden viimeistely	Arviointi
2-4/2020	Kirjoittaminen/tekstin viimeistely Perehdytyskansioiden viimeistely/sähköposti	Kehittämistyöntekijät Kehittämistyön tekijät & toimeksiantaja	Kehittämistyön kirjoittaminen/viimeistely Perehdytyskansiot	
5/2020	Kansioiden luovuttaminen toimeksiantajalle & kehittämistyön esittely	Kehittämistyön tekijät, toimeksiantaja	Kansioiden levitys	Levitys

Taulukko 1. Kehittämistyön vaiheet

Kehittämispöytäkirjamme eteni lineaarisen mallin mukaisesti, joka on usein kehittämis-työlle ominainen. Linearisessa mallissa työskentely etenee hyvin suoraviivaisesti. Malli pitää sisällään tavoitteen määrittelyn, suunnittelun, toteutuksen ja prosessin päättämisen sekä arvioinnin. (Salonen 2013, 14-15.)

Kehittämisen prosessi alkoi tammikuussa 2019, jolloin otimme sähköpostitse yhteyttä toimeksiantajaan kehittämistyön tekemisestä Opetuskoti Halisiin. Kävimme tapaamassa toimeksiantajaamme maaliskuussa 2019 ja perustimme kehittämistyöryhmän. Tästä alkoi kehittämistehtävämme suunnitteluvaihe. Suunnitteluvaiheen ensimmäinen tehtävä oli kehittämistehtävän tavoitteiden määrittely, jotka syntyivät toimeksiantajan tarpeiden pohjalta. Kävimme keskustelua kehittämistyöryhmässä Opetuskoti Halisten lastenhoitotoiminnan nykytilanteesta ja sen kehittämisideoista sekä tarpeista. Yhteistuumin kehittämistyöryhmässämme päätimme, että tarpeita vastaavin toteutus oli lastenhoitotoiminnassa työskenteleville lastenhoitajille suunnattu perehdytyskansio lastenhoidosta sekä lastenhoitotoimintaan lapsensa tuoville uusille äideille suunnattu lastenhoidon tutustumisopas. Työn tavoitteiden määrittelyn jälkeen etenimme kehittämissuunnitelman laadintaan. Tässä vaiheessa pohdimme kehittämistehtävän aikataulua ja prosessin etenemistä sekä käytettäviä kehittämismenetelmiä. Samaan aikaan kehittämissuunnitelman laadinnan aloittamisen kanssa aloimme myös perehtyä alan kirjallisuuteen ja muuhun materiaaliin sekä teoretietoon niin kehittämistoimintaan kuin Opetuskoti Halisten perustehtäviin ja käytännön toimintaan liittyen.

Suunnitteluvaiheessa asetimme tavoitteeksi, että kansio ja opas, jotka toteutamme, olisi laadittu sekä teoreettisen tiedon että kehittämismenetelmin avulla saatujen aineistojen pohjalta. Teoretietoa etsimme kirjoista ja julkaisuista, jonka lisäksi haimme kehittämistyön teemaan ja kohdeorganisaatioon liittyvää materiaalia myös erilaisista internetin lähteistä. Teoreettisen tiedon kokoaminen kehittämistyön raporttiin antoi työlle viitekehyyksen ja auttoi selkeyttämään kehittämistyön kokonaisuutta.

Suunnitteluvaiheen jälkeen kehittämisprosessi eteni varsinaiseen toteutusvaiheeseen. Yhteistyö ja yhteydenpito toimeksiantajan kanssa tapahtui tapaamisten ja sähköpostin välityksellä koko kevään 2019 ajan. Kehittämistyöryhmän tapaamisissa kevään aikana keskustelimme lastenhoidon tilanteesta ja ideoimme kansioden sisältöä. Kävimme myös kevään aikana havainnoimassa lastenhoitotoimintaa sekä haastattelimme lastenhoitajia ja työntekijöitä. Haastatteluissa tavoittelimme erityisesti vahvaa kuulemistä ja tasavertaista dialogia. Toiminnan havainnointi täydensi merkittävästi näkemystämme lastenhoitotoiminnan konkreettisesta toteuttamisesta. Huhti- ja toukokuun aikana toteutimme lasten äideille kyselyn, jossa kartoitimme lastenhoidon tilannetta ja mahdollisia kehittämistarpeita heidän näkökulmastaan. Teimme kyselylomakkeet, joissa heillä oli mahdollisuus myös vapaaseen palautteeseen. Huhtikuussa 2019 veimme kyselylomakkeet Opetuskoti Halisiin ja toimeksiantajaamme toimitti lomakkeita myös toiseen Opetuskodin yksikköön

Pikku-Mustikkaan. Toukokuussa 2019 saimme äitien vastaamia kyselylomakkeita takaisin. Kirjasimme ylös kaikki havaintomme ja haastattelumme sekä keskustelumme kehittämistyöryhmän kanssa. Kehittämistyön teemoihin kohdistuviin teoreettisiin aineistoihin tutustuminen jatkui koko kevään ja kesän 2019 ajan.

Toteutusvaiheessa korostui konkreettinen tekeminen, jonka avulla pikkuhiljaa kansion ja oppaan kokonaisuus alkoi hahmottua. Syksyllä 2019, kun kehittämismenetelmin saatu aineisto oli koottu ja käyty läpi sekä teoritietoa oli kerätty tarpeeksi, sai kansio ja opas sisältönsä ja rakenteensa. Kansiot syntyivät täysin kehittämismenetelmin saadun tiedon sekä teoritiedon pohjalta.

Tammikuussa 2020 tapasimme kehittämistyöryhmämme kanssa ja esittelimme kansion ja oppaan raakaversiot. Kävimme kehittävää vuoropuhelua niiden sisällöstä ja mietimme vielä mahdollisia muutosideoita. Maalis-huhtikuussa 2020 viimeistelimme työmme ja toukokuun 2020 alussa palautimme raporttimme sekä kansion ja oppaan toimeksiantajalle.

Kehitystoiminnalle antaa suuntaa arviointivaihe (Toikko & Rantanen 2009, 61). Arviointi nähdään liittyvän yleensä vahvasti prosessin loppupuolelle, mutta sitä toteutetaan kaikissa kehittämistoiminnan vaiheissa (Salonen ym. 2017, 64). Arvioimme omaa työtämme, toimintaamme ja menetelmiämme koko kehittämisprosessin ajan.

Kehittämistyömme eteni aikataulussaan. Koko kehittämisprosessi vaati laaja-alaista teoriapohjan luomista sekä aiheeseen pitempiaikaista syventymistä. Havainnoilla, kehittämistyöryhmän tapaamisilla ja haastatteluilla oli tärkeä tehtävä kehittämistyömme kannalta. Äideille suunnatuista kyselylomakkeista emme saaneet juurikaan uutta, kehittämistehtävää edistävää tietoa, mutta pidimme hyvin tärkeänä antaa osallisuuden ja osallistamisen näkökulmasta myös äideille äänen kansioiden suunnittelussa.

5.4 Kehittämismenetelmin saatu aineisto ja sen dokumentointi

Äitien kokemukset Opetuskoti Halisen lastenhoidosta keräsimme kyselylomakkeella siten, että jaoimme kyselylomakkeita äideille, jotka tapasimme Opetuskoti Halisissa ollessamme havainnoimassa lastenhoitotoimintaa. Kehittämistyön toimeksiantaja vei kyselylomakkeita vastattavaksi myös Opetuskoti Pikku-Mustikkaan. Äideille, joille annoimme itse kyselylomakkeen, kerroimme mistä on kyse ja kävimme yhdessä kysymykset läpi. Saimme takaisin yhdeksän vastattua kyselylomaketta. Täytettynä palautettujen kysely-

lomakkeiden pieni määrä saattoi johtua siitä, että Halisissa oli kevään aikana lastenhoitoon osallistunut melko vähän lapsia. Opetuskodin toisessa yksikössä puolestaan tavoitettiin hieman enemmän äitejä. Lasten määrät lastenhoidossa vaihtelevat myös päivittäin, koska lastenhoito ei ole sitovaa toimintaa.

Kyselomakkeeseen vastanneiden äitien lapset olivat iältään kolme kuukautisesta kaksivuotiaaseen. Opetuskoti Halisen sekä Pikku-Mustikan lastenhoito on tarkoitettu pääsääntöisesti alle kolmevuotiaalle lapsille. Kyselylomakkeeseen vastanneet äidit olivat suurimmaksi osaksi tyytyväisiä lastenhoitoon. Äitien mielestä lastenhoidossa on hyvää muun muassa hoitajien riittävä määrä, lapsien päivärytmi ja se, että jo hyvin pienillekin lapsille järjestyy hoito. Äitien mielestä lastenhoitajat huolehtivat lapsista hyvin ja järjestävät lapsille hyvää ohjelmaa. Lisäksi hoitopaikan järjestyminen on sujuvaa ja äidit pitivät tärkeänä, että lapset oppivat suomen kieltä hoidossa. Suurin osa kyselyyn vastanneista ei ollut maininnut mitään kehitettävää.

Kehittämisideoiksi kyselyissä määrityi muun muassa lastenhoitotoiminnassa käytössä olevien tilojen pieni koko, vielä nykyistään monipuolisempi suomen kielen opetus lapsille sekä suomalaisten lastenhoidon ammattilaisten hyödyntäminen toiminnassa. Yksi äiti toivoi myös juhlapyhinä, esimerkiksi vappuna, lastenhoituhuoneen koristelua. Avoimissa vastauksissa moni kiitteli lastenhoidosta ja vakuutti sekä itsensä että lapsensa olevan tyytyväisiä lastenhoitotoimintaan. Kaikin puolin kyselylomakkeen vastaukset olivat erittäin positiivissävytteisiä. Kaikissa kulttuureissa ei ole suvaitsevaa näyttää negatiivisia tunteita perheen ulkopuoliselle eikä varsinkaan viranomaisille tai ammattilaisille, ja sen takia saattaa olla, että kyselylomakkeisiin vastataan erittäin positiivissävytteisiä. (Pehkonen 2006.) Edellä esitettyyn viitaten jotkut äidit eivät välttämättä halunneet nostaa esille muutostarpeita tai kehitystoiveitaan toteuttamassamme kyselyssä. Toisaalta voi myös olla, että äidit ovat tyytyväisiä saamaansa lastenhoitoon. Päiväkoti- ja muut lastenhoitoinstituutit voivat olla hyvin erilaisia maahanmuuttajien lähtömaissa kuin täällä Suomessa ja tästä johtuen heidän käsityksensä näistä yhteiskunnallisista instituutioista voivat erota paljonkin suomalaisten käsityksistä. (Lammi-Taskula ym. 2009.)

Etnisten vähemmistöjen edustajina maahanmuuttajat kokevat usein itsensä epävarmaksi yhteistyössä paikallisten viranomaisten ja toimijoiden kanssa. He eivät ole varmoja siitä, mitä heiltä odotetaan tai miten heidän pitäisi tehdä asioita niin, että heidät hyväksyttäisiin ja heihin oltaisiin tyytyväisiä. Kasvatuksen ja opetuksen yhteisöissä he

saattavat murehtia ja epäillä usein omaa käyttäytymistä kommunikoidessaan kasvattajien ja hoitajien kanssa: osaavatko he toimia oikein yhteistyössä. (Pehkonen 2006.) Edellä esitetyt Pehkosen näkemykset, saattoivat vaikuttaa toteuttamamme kyselytutkimuksen positiivissävytteisiin vastauksiin ja tyytyväisyyteen.

Kävimme kolme kertaa Opetuskoti Halisissa havainnoimassa lastenhoitotoimintaa. Havainnointi kerroillamme paikalla oli kaksi lastenhoitajaa sekä kahdesta kolmeen lasta. Aamulla äidit toivat lapsensa hoitoon ennen kielikurssin alkua, noin kello yhdeksän aikaan. Lasten tuontitilanteet olivat melko sekavia. Jotkut äidit jättivät lapsensa hoituhuoneeseen kohtaamatta lainkaan lastenhoitajaa. Toimeksiantajan kertoman mukaan lastenhoitajien vaihtuvuuden takia äitien saattaa olla myös vaikeaa tunnistaa, kuka toimii lastenhoitajana. Havainnointitilanteissa lastenhoitajat lähtivät pihalle lasten kanssa, kun kaikki lapset olivat tulleet hoitoon. Ulkona lapset laskivat liukumäkeä, leikkivät hiekkalautikolla, juoksentelivät ympäri piha-aluetta sekä leikkivät tarjolla olevilla leluilla. Ulkona oltiin noin tunti, jonka jälkeen palattiin sisälle. Sisääntulon yhteydessä osa lapsista käytettiin vessassa ja käsienpesulla, mutta tämä ei kuitenkaan toteutunut kaikkien kohdalla. Sisään palattuamme toinen lastenhoitaja meni keittiöön hakemaan lasten eväitä ja toinen laittoi lastenhoituhuoneessa pöydän valmiiksi ruokailua varten. Ruokailua odottaessa lapset saivat leikkiä vapaasti. Ruokailutilanteessa hoitajat auttoivat nuorimpia ruokailijoita ja ruokailun alku sujui rauhallisesti. Lapset kuitenkin ruokailivat eri tahtiin, jolloin viimeisten vielä syödessä ensimmäiset palasivat jo leikkimään. Ruokailun jälkeen osa lapsista oli väsyneen oloisia ja olisivat kaivanneet ehkä lepohetkeä. Pienessä lastenhoituhuoneessa oli kuitenkin osan vaikea rauhoittua lepäämään muiden leikkiessä. Pikkuhiljaa lasten rauhattomuus lisääntyi ja heille laitettiin soimaan lastenlauluja puhelimesta.

Havainnointi kerroillamme lastenhoitajat pitivät hyvin päivärytmiä yllä. Kuitenkin hoitajien vaihtuvuuden takia perehdytyskansio tulee tarpeeseen. Olisi tärkeää, että lapsilla pysyisi sama päivärytmi, vaikka hoitajat vaihtuvat. Havainnointi kerroillamme havaitsimme myös lastenhoitajien vähäisen vuorovaikutuksen lasten kanssa arjen tilanteissa. Perehdytyskansiolla pyrimme korostamaan läsnäolon ja vuorovaikutuksen tärkeyttä lastenhoidossa. Opetuskodin työntekijöiden haastatteluista ilmeni lastenhoitajien vähäinen osallistuminen lasten leikkeihin. Havainnoidessamme toimintaa huomasimme saman haasteen. Pihalla lapset leikkivät paljon yksinään ja hoitajat seisoivat vieressä. Osa lapsista olisi kaivannut aikuista ohjaamaan leikin etenemistä. Useaan otteeseen sisällä oltaessa lastenhoitajat näyttivät lapsille puhelimesta videoita sen sijaan, että lapsia kannustettaisiin leikkimään. Opetuskodin työntekijät kertoivat meille, että monissa eri kulttuureissa ei ole

normaalia, että aikuinen osallistuu leikkiin ja maahanmuuttajat ovatkin saattaneet kummastella, kun aikuinen työntekijä on esimerkiksi laskenut yhdessä lapsen kanssa liukumäkeä. Myös kehittämistyön kohdeorganisaatiosta esitettiin toive, että lastenhoitajien perehdytyskansiossa korostaisimme leikin tärkeyttä ja aikuisen osallisuuden ja läsnäolon merkitystä leikkitalanteissa.

Havainnointi kerroillamme myös haastattelimme lastenhoitajia. Heidän mukaansa haasteita lastenhoitotoiminnassa kasvattivat hoidettavien lasten laaja ikäjakama ja siten erilaiset hoidolliset tarpeet sekä lastenhoitajina toimivien henkilöiden kokemuksen ja koulutuksen puute.

6 KEHITTÄMISTYÖN TULOKSET

6.1 Perehdytyskansio lastenhoitajille

Kehittämistyönä tehtiin perehdytyskansio uusille Sateenkaari Koto yhdistyksen Opetuskodin lastenhoitajille, joilla pääsääntöisesti on monikulttuurinen tausta. Kansion laadinta lähti tarpeesta kehittää lastenhoitotoimintaa ja tehdä opetuskotien arjesta lapsille ja heidän äideilleen nykyistä selkeämpää ja strukturoidumpaa työntekijöiden vaihtuvuudesta riippumatta. Perehdytyskansio rakentui kehittämisprosessin työn tuloksena, kehittämismenetelmin saadun aineiston ja teorian pohjalta. Perehdytyskansioon kokosimme lasten kannalta arjen rakenteen tärkeimmät tapahtumat lastenhoidon alkamisesta lasten hakutilanteeseen saakka. Nostimme kansioon havaintojemme perusteella muun muassa lastenhoitoon tuomistilanteen, hygieniaan liittyvät toiminnot, terveelliseen ruokavalioon kannustamisen, aikuisen kokonaisvaltaisen läsnäolon tärkeyden lasten hyvinvoinnille sekä työvaatteisiin ja lastenhoitajien varustuksiin liittyvät muistutukset.

Pienen lapsen kasvun tukemisen peruselementtejä lastenhoidossa ovat pieni lapsiryhmä ja pysyvät ihmissuhteet, riittävän suuret tilat ja virikkeellisyys sekä lapsen oman päivärhythmin sujuvuus. (Lastentarhanopettajaliitto 2018). Alle kolmivuotiaiden kehityksessä kaikki sen osa-alueet kietoutuvat tiiviisti yhteen. Kun lapsi oppii kävelemään, puhumaan, leikkimään ja käsittelemään esineitä tarkoituksenmukaisesti, hänen ajattelunsa, havainnointikykyä ja käyttäytymisensä säätely kehittyvät samalla.

Äidin ja lastenhoitajan kohtaaminen

Kun äiti tuo lapsen hoitoon Opetuskotiin, on aamun ensimmäinen kohtaaminen erityisen tärkeä sekä hoitajalle, äidille että lapselle. Äitien osallistaminen edellyttää äidin ja hoitajan välistä yhteisymmärrystä ja luottamusta. Huomiota tulisi erityisesti kiinnittää yhteistyön laatuun ja tiedon kulkuun. Osallisuuden edistämiseksi tarvitaan yhdessä sovittuja toimintamalleja ja käytäntöjä. (Lamminen 2018.) Havainnointikerroillamme huomasimme lasten tuonti- ja hakutilanteiden olevan hieman sekavia. Äidit saattoivat vain jättää lapsensa lastenhoituhuoneeseen vaihtamatta sanaakaan hoitajien kanssa. Hoitajien vaihtuvuus puolestaan aiheuttaa äideille epäselvyyttä, ketkä ovat lastenhoitajia. Sekä lastenhoitajien että äitien kansioissa tuomme esille kohtaamisen tärkeyden. Molemmissa kansioissa ohjaamme hoitajia ja äitejä siihen, että hoitopäivä alkaa äidin ja hoitajan välisellä vuorovaikutuksella, tervehtimisellä ja aamun kuulumisten vaihtamisella. Lastenhoitajien

ja äitien kohtaamisten sujuvuus vaatii yhdessä sovittuja toimintamalleja ja kohtaamisten vakiinnuttamista toimintakulttuuriin. Toivomme kansioidemme antavan suuntaa tähän.

Ulkoilun merkitys ja sisältö

Lapset kehittyvät kokonaisvaltaisesti ja liikunnalla sekä erilaisella ulkoilulla on suuri vaikutus lapsen kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille ja kehitykselle. Lapsen kognitiiviseen, sosio-emotionaaliseen ja motoriseen kehitykseen voidaan vaikuttaa sen hetkiseen kehitysvaiheeseen nähden sopivalla liikunnalla ja ulkoilulla. Liikunta ja ulkoilu luo omalta osaltaan valmiuksia laadukkaalle ja monipuoliselle kehitykselle tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Varhaislapsuudessa ja lapsuudessa liikunnan mahdollisuuksiin vaikuttavat eniten lapsen vanhemmat ja muut lasta hoitavat tahot. Kannustava asenne liikkumiseen ja ulkoiluun luo mahdollisuuden liikunnalliseen elämään ja lapsen kasvuun sekä kehitykseen. (Harjuoja & Harjuoja 2000, 13.) Tämä tarkoittaa Opetuskodissa toteutettavan toiminnan osalta sen painottamista, että hoitajat mahdollistavat lasten ulkoilun ja liikkumisen sekä liikkuvat lasten kanssa. Halusimme oppaassa painottaa hyviä työvarusteita ja lämpimiä ulkoiluvaatteita, jotta lasten kanssa olisi mielekästä lähteä ulkoilemaan ja heidän kanssa olisi myös miellyttävä leikkiä ja liikkua ulkona.

Hygienia

Tärkeä tapa ylläpitää hygieniaa on käsien pesu vedellä ja saippualla. Kädet olisi hyvä pestä aina ulkoa sisään tultaessa ja ennen ruokailua. Paitsi puhtautta, hyvällä käsihygienialla ylläpidetään myös terveyttä: pesemättömät kädet levittävät viruksia ja bakteereja. Huomioitavaa on, että joskus on tarpeen käyttää käsidesiä. Se on erityisen hyödyllinen silloin, kun olosuhteet eivät mahdollista käsien huolellista pesemistä. Varsinkin pienten lasten kanssa työskennellessä infektioiden leviämisen riskit ovat verrattain suuria toiminnan luonteen ja runsaiden lähikontaktien takia ja siksi hyvän käsihygienian merkitys toiminnassa kasvaa.

Ravinto

Ravitsemustottumukset opitaan jo varhaislapsuudessa. Vanhempien ja muiden lasta hoitavien tahojen ruokavalinnat ja ruokailutottumukset vaikuttavat myös pieneen lapseen. Sen lisäksi, mitä lapsi syö, tärkeää on, miten hän tottuu syömään. Hyvän ravitsemuksen lähtökohtana ovat säännölliset ruoka-ajat ja monipuolinen ruoka. Opetuskodin tarpeista nousi myös äideille terveellisen ruuan muistuttamisen tärkeys ja Opetuskodin

lastenhoitajille ruokailuhetken rauhoittaminen ja yhdessä syömisen merkitys. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2018.)

Läsnäolo, leikki

Lapsen hyvän kasvun ja hyvinvoinnin edellytys on hänen kokemansa turvallisuuden tunne. Turvallisuus syntyy aikuisen toiminnasta. Siitä, kuinka lapsi kohdataan, kuinka hänen tarpeensa huomioidaan, kuinka hän tulee kuulluksi ja arvostetuksi omana itsenään. Aikuisen rooli suojelijana ja turvallisen elinpiirin luoja on merkityksellinen lapsen kokonaisuhyvinvoinnin muodostumiselle eri kasvatusympäristöissä - sekä lähipiirissä, perheessä, että tilanteissa, joissa huoltajat ja muut läheiset eivät ole lapsen lähellä. (Matti 2011.)

Yksilöiden ja ympäristön vuorovaikutusta tutkivien ekologisten teorioiden mukaan lapsi kehittyä vuorovaikutuksessa lähiympäristönsä kanssa. Pienen lapsen tärkein kasvuympäristö on koti, mutta lapsen elinpiirin laajetessa merkittäviksi ympäristöiksi muodostuvat myös esimerkiksi päiväkotit ja muut hoitopaikat. Ekologisen ajattelun mukaan merkittäväksi kysymykseksi muodostuu lapsen eri kasvu-, oppimis- ja toimintaympäristöjen laatu ja keskinäiset suhteet. (Määttä 1999, 77.)

Aikuisen läsnäolo ja kunnioittava kohtaaminen antavat mallia siitä, miten tunnetaitoja vahvistamalla ja sosiaalisia taitoja harjoittelemalla, voidaan saavuttaa hyvät vuorovaikutustaidot. Myönteisen vuorovaikutuksen opettelussa ensiarvoisen tärkeää ovat aikuisen läsnäolo, aika, välittäminen ja tuki. Myönteinen palaute ja oikean toiminnan mallintaminen, opettaminen sekä vahvistaminen tukevat myönteistä vuorovaikutusta. (Suomen mielenterveys ry. 2020.) Lapsen ensimmäisten elinvuosien läsnäolon riittävän hyvä laatu tukee lapsen psyykkistä terveyttä. Psyykkisellä terveydellä tarkoitetaan psyykkisten häiriöiden puuttumista, tasapainoista ja hyvää elämää. (Hermanson 2019.)

Kannustava vuorovaikutus on empatiaan perustuva, terveyttä ja hyvinvointia edistävä, yksinkertainen ja selkeä, yleispätevä sekä yhteiskuntasuuntautunut. Kannustavaan vuorovaikutukseen liittyvät hyvän vuorovaikutuksen kolme dialogia ja kahdeksan vuorovaikutusteemaa. Hyvän vuorovaikutuksen kolme dialogia ovat tunnepohjainen dialogi, merkityksiä luova ja avartava dialogi sekä säätelevä ja rajat asettava dialogi. Tunnepohjaisessa dialogissa hoitajan tulee ilmaista positiivisia tunteita, huomata lapsi ja vastata hänen aloitteisiinsa, puhua läheisesti lapselle sekä antaa tunnustusta ja osoittaa arvostusta lapselle. Merkityksiä luovassa ja avartavassa dialogissa hoitajan tulee luoda yhteinen huomion kohde ja keskittyä siihen. Säätelevässä ja rajat asettavassa dialogissa hoitaja

auttaa lasta suunnittelemaan, säätelmään itseään ja oppimaan rajoja ja arvoja. Aikuisen ja lapsen välisellä positiivisella vuorovaikutussuhteella on positiivisia ja pitkäaikaisia vaikutuksia lapsen kehitykseen. Lapsille muodostuu tuetussa ja turvallisessa ympäristössä laajempi tunnesanasto. Lapsilla on kyky tehdä valintoja, kommunikoida tuntemuksiaan, ideoitaan ja toiveitaan jo paljon ennen kuin he pystyvät kommunikoimaan puhutulla kielellä. (Tanhuanpää 2016.) Tahdoimme lastenhoitajien perehdytyskansiossa korostaa vuorovaikutuksen ja läsnäolon merkitystä lastenhoidossa. Hyvä vuorovaikutus on lapsen kasvun ja kehityksen yksi merkittävimmistä perustoista. Lastenhoitajilla ei ole ammatillista osaamista varhaiskasvatuksesta ja kaikilla ei ole välttämättä tietoa, kuinka tärkeää jo vauvojen kanssa on käyttää kannustavaa vuorovaikutusta. Olemme perehdytyskansiossa korostaneet läsnäolon merkitystä.

Leikki on lapsen tapa hahmottaa maailmaa ja leikin kautta lapsi tutkii, mitä maailmassa tapahtuu ja harjoittelee, mikä on leikkiä ja mikä ei. Leikin avulla lapsen mielikuvitus ja luovuus kehittyvät, mikä auttaa lasta monissa tehtävissä ja haasteissa. Leikki myös kehittää lapsen tarkkaavaisuutta ja opettaa syy-seuraussuhteita. Leikissä lapsi pystyy myös käsittelemään kielteisiä tunteita. (Viinikka 2015, 49-51.) Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikki on lapselle tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa, se on myös lapselle tiedostamaton oppimisen väline. Leikki tuottaa lapselle iloa ja mielihyvää. Leikissä lapset ovat aktiivisia toimijoita, he tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita ja muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. (Varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteet 2017.)

Lasten kanssa työskenneltäessä on ymmärrettävä leikin merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu luovat myönteisen ilmapiirin ja tukevat hyvinvointia ja oppimista. Työntekijöiden tehtävänä on turvata leikin edellytykset, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisessä leikissä. Työntekijöiden tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea leikin etenemistä, joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. (Varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteet 2017.)

6.2 Äideille suunnattu opas lastenhoidosta

Rakensimme myös äideille suunnatun oppaan tarpeiden ja tavoitteiden sekä teoretiedon pohjalta. Kiinnitimme oppaan laadinnassa erityistä huomiota sen ymmärrettävyyteen ja selkeyteen. Äitien opas sisältää kuva-avusteisesti kirjattuna Opetuskodin päivärytmin

sekä lasten toimintaan osallistumiseen merkittävästi vaikuttavat asiat. Äitien oppaassa korostimme muun muassa hoitajien kohtaamista, lapsen tuomista ajoissa hoitoon, terveellisiä ja monipuolisia eväitä sekä säänmukaista vaatetusta. Nämä tarpeet nousivat esille havainnoidessamme lastenhoitotoimintaa sekä keskusteluista ja haastatteluista työntekijöiden ja lastenhoitajien kanssa. Havainnointi kerroillamme huomasimme tuonti- ja hakutilanteiden sekavuuden sekä sen, että äidit saattoivat tuoda lapsensa hoitoon myöhässä. Opetuskoti Halisen toiminta on avointa ja lastenhoidossa lapsimäärä ja lapset vaihtelevat päivittäin, eikä toimintaan osallistumiseen vaadita ennakoilmoittautumista tai osallistujia dokumentoida. Aamuisin lastenhoitajat eivät siis tiedä, kuinka monta lasta on tulossa paikalle. Jotta päivän toiminta voitaisiin aloittaa ajallaan ja jotta toiminnan toteuttaminen olisi mahdollista päivästruktuurin mukaisesti, olisi tärkeää, että äidit toisivat lapsensa hoitoon sovitun toiminta-ajan alkaessa. Opetuskodin työntekijät toivoivat äitien oppaaseen vinkkejä terveellisistä ja monipuolisista eväistä, sillä lasten eväät olivat osoittautuneet usein yksipuolisiksi ja ravintoarvoiltaan tarkastellen jopa epäterveellisiksi. Lastenhoitajien haastatteluissa korostui myös tarve lisätä äitien tietoisuutta ulkoilusta ja säänmukaisesta vaatetuksesta. Toisinaan äidit ovat saattaneet tuoda lapsensa hoitoon ilman ulkokenkiä tai säähän nähden kevyessä vaatetuksessa. Oppaassamme kuvien avulla olemme neuvoneet säänmukaiseen pukeutumiseen ja muistuttaneet, että yksi osa lasten hoitopäivää on ulkoilu.

6.3 Perehdytyskansion ja äitien oppaan arviointi

Otimme sekä lastenhoitajien perehdytyskansion että äitien oppaan kokoamisessa huomioon kohderyhmien kielitaidon ja kulttuurin. Kokosimme oppaisiin selkeitä kuvia ja lyhyitä lauseita, jotta oppaista saatava hyöty olisi mahdollisimman suuri. Sekä kansiossa että oppaassa hoitopäivän rytmi ja rutiinit on tuotu esille ja aikataulutettu. Näin ollen myös äidit tietävät, mitä heidän lastensa hoitopäivän aikana tapahtuu ja pystyvät siten oppaan ohjeiden avulla tukemaan hoitajien työtä. Lastenhoitajien perehdytyskansion avulla lapsille saadaan hoitoon samanlainen päivärytmi, vaikka hoitajat vaihtuisivat. Jos jokainen hoitaja sitoutuu noudattamaan kansioon määriteltyä päivärytmiä, muodostuu lapsille ennakoitavuudesta ja toimintapäivien toistumisesta pääsääntöisesti samankaltaisina turvallisuuden tunne arjessa. Myös ulkoilun ja ruokailun merkitys päivärytmiin sisällytettynä ovat niitä lasten hyvinvoinnin kannalta tärkeitä asioita, joita halusimme kansiossa painottaa.

Kun päivärytmi ja rutiinit Opetuskodin lastenhoidossa asettuvat uomiinsa, on tällainen perehdytyskansio mielestämme hyvä toteuttaa myös esimerkiksi toimintakansiona, jossa olisi erilaisia sisällöllisiä vinkkejä lasten kanssa toimimiseen ja erilaisiin leikkeihin. Myös nyt laatimistamme perehdytyskansioista ja äitien oppaasta olisi voinut tehdä monipuolisempia, mutta ottaen huomioon kielitaidon haasteet ja arjen peruspilareiden muotoutumisen Opetuskotiin, oli mielestämme kehittämistyön tavoitteiden mukaista pitäytyä materiaalien laadinnassa yksinkertaisissa ja verrattain niukoissa sisällöissä.

Koemme, että pitempiaikainen syventyminen aiheeseen sekä laaja-alaisen teoriapohjan luominen olivat kehittämisprosessin kulmakiviä. Myös havainnoineilla ja kehittämistyöryhmämme tapaamisilla oli tärkeä merkitysansion ja oppaan synnyssä. Äitien haastattelujen perusteella emme saaneet paljon kehittämistehtävää vastaavaa tietoa, mutta pidimme tärkeänä silti kuulla keskeisinä subjekteina ja toimijoina myös heidän äänensä opasta laatiessamme.

Kuva 1. Aikajana lastenhoitajan ja äidin näkökulmasta

Blueprint-kaavion avulla saadun lopputuloksen lähtökohtana on johtaa erilaisia toimenpiteitä, jotka syntyvät palvelussa asiakkaan kulkeman reitin ja palveluun liittyvien päätöksien seurauksena. Palvelumallin etuna on, että sen avulla kyetään hahmottamaan palvelun tuottamiseen vaadittavien toimintojen ajallinen järjestys sekä keskinäiset vaikutussuhteet. (Koivisto 2007, 46). Tässä tapauksessa kohteina toimivat lastenhoitajat sekä lasten äidit. Palvelumalli onkin jaettu näihin kahteen näkökulmaan. Kontaktipisteiden avulla pystytään muodostamaan jokainen palvelutuokio halutunlaisiksi vanhempien sekä lastenhoitajien tarpeita tarkastellen. Tällöin pystytään kuvaamaan paremmin palveluprosessia, joka koostuu useasta toisiaan seuraavista palvelutuokioista.

7 POHDINTA

7.1 Kehittämistoiminnan arviointi

Kehittämistyömme tavoitteeksi muodostui toteuttaa kehittämistehtävä, jolla vastattiin Saateenkaari Koto yhdistyksen Opetuskoti Halisten lastenhoitotoiminnan ensisijaisiin kehittämistarpeisiin sekä lastenhoitajien toimintaan perehdyttämisen että hoitolasten äitien opastuksen osalta. Konkreettisiksi kehittämistoimiksi muodostuivat lastenhoitajien perehdytyskansion ja äitien tutustumisoppaan laatiminen lastenhoitotoimintaan liittyen. Molemmat materiaalit pohjautuivat koottuun kehittämistehtävän teemoihin liittyvään teorial tietoon, Opetuskoti Halisen toiminnan havainnointiin, lastenhoitajien haastatteluihin, lastenhoitotoimintaan osallistuville äideille suunnattujen kyselyjen vastauksiin sekä kehittämistyön tueksi perustetun kehittämistyöryhmän työskentelyssä esiin tulleisiin huomioihin.

Teorial tietoa kokosimme kehittämistyön kohdeorganisaation perustehtävien mukaisesti etenkin kotouttamistoiminnan sekä lasten kehityksen, kasvatuksen ja hoidon teemoista. Lievää ristiriitaa esiintyi työn toimeksiantajalta saatujen kehittämistyön tavoitteiden ja lastenhoitotoimintaan lapsensa tuoneiden äitien haastatteluissa ilmi tulleiden kehittämistarpeiden osalta. Kuten luvussa viisi on esitetty, ristiriitojen taustalla voi olla haastateltujen henkilöiden kulttuuriset ja kielelliset lähtökohdat suhteessa palautteen antamiseen.

Kahden tekijän yhteistyönä toteuttamamme opinnäytetyö vaati luonnollisesti meiltä molemmilta vahvaa sitoutumista ja erityistä joustavuutta. Motivaatiomme työhön oli vahva heti alkuvaiheissa ja jos mahdollista, se vain kasvoi työn edetessä. Saimme työllemme tukea koko prosessin ajan sekä ohjaavalta opettajaltamme että työn toimeksiantajan edustajilta Opetuskoti Halisista.

7.2 Eettisyys ja luotettavuus

Kehittämistyössä eettisyys on aina työn lähtökohta, niin myös käsittelyssä olevassa työsämme. Eettiset ja moraaliset velvoitteet kohdistuvat sekä työn tekijöihin, toimeksiantajaan että kehittämistoiminnan kohteina oleviin toimijoihin.

Pyrimme huolehtimaan kehittämistyömme eettisyydestä ja luotettavuudesta toteuttamalla kehittämistoiminnan tavoitteenasettelussa vahvaa asianomaisten kuulemista, valitsemalla monipuolisia työmenetelmiä ja noudattamalla eri menetelmien saatujen tulosten julkaisemisessa erityistä avoimuutta ja laajaa kattavuutta. Tutkittaviin teemoihin ja tutkimusmenetelmiin liittyvän teoriaosuuden materiaalit tukevat osaltaan työn luotettavuutta. Kehittämistyön tuloksina tuotetut materiaalit; perehdytyskansio lastenhoitajille ja opas hoidettavien lasten äideille, perustuvat rakenteiltaan työn toimeksiantajan toiveisiin ja sisällöiltään teoriakoontiin sekä kohdetoimijoiden kuulemiseen.

Osana työmme eettisyyden toteuttamista pyrimme huomioimaan valittujen kehittämismenetelmien osalta kohdehenkilöiden suomen kielen valmiudet ja rakentamaan kehittämismenetelmät siten, että ne olivat selkeitä ja niiden ymmärrettävyys oli hyvä. Samaa kohdetahojen kunnioittamisen periaatetta noudatimme itse kehittämisprosessin tuloksena laadittujen materiaalien sisältöjen ja ulkoasun osalta.

Työn luotettavuutta edistää prosessin aikana kerättyjen aineistojen laajuus ja kattavuus. Tässä työssä kohdetoimijoiden verrattain vähäinen määrä ja siten kerättyjen aineistojen vähäisyys sekä äideille kohdistettujen haastattelulomakkeiden jakamisprosessin yhteydessä todentunut tiedotuksen ja ohjeistuksen moninaisuus eivät tukeneet työn luotettavuutta aineiston laajuuden ja kattavuuden osalta. Tulevaisuudessa kehittämistoimintaa mahdollisesti jatkettaessa tutkimuksen voisi toteuttaa entistä laajemmalle kohderyhmälle, jotta työhön saataisiin osallistettua entistä laajempi määrä asianomaisia toimijoita.

Vilkan mukaan kehittämistyön suunnitteluvaiheessa määritellyt prosessin noudattaminen edesauttaa työn luotettavuutta, joten noudatimme omalta osaltamme mahdollisimman tarkasti suunniteltuja työn vaiheita. (Vilka 2015, 42.)

7.3 Ammatillinen kehitys ja tulevaisuus

Koko kehittämistyö prosessissamme olemme kehittyneet ammatillisesti ja pystymme tarkastelemaan alaa entistä laaja-alaisemmin. Kehittämisprosessi antoi uusia kokemuksia kehittämistoiminnan erilaisista menetelmistä ja niiden hyödyntämisestä. Kehittämistyön toteuttaminen vuorovaikutteisessa prosessissa opetti vahvan ennakkosuunnittelun ja kokonaisvaltaisen työaikataulun laatimisen merkityksen. Työn pohjautuminen teorian tietoon johdatti perustelemaan näkemyksiämme tutkimuksin todennettuun tietoon nähden ja ke-

hitti näin argumentointiamme. Koko kehittämistyönprosessin aikainen yhteistyö ja vuorovaikutus työn kohdeorganisaation edustajien kanssa kehitti ammatillisen vuorovaikutuksen taitoja. Prosessin aikana viestinnän ja tasavertaisen dialogin merkitys korostui työskentelyssämme sekä suhteessa kohdeorganisaation toimijoihin, koulutukseen että toisiimme työn toteuttajina.

Monimuotoisten perheiden elämänpiiriä ja arkea avaava kehittämistyö avarsi ajattelunamme ja kulttuurillisia näkemyksiämme valmentaan kohtaamaan erilaisia asiakkuuksia myös tulevilla urallamme Sosionomeina.

Koemme, että pääsimme kehittämistoiminnan kohdeorganisaation edustajien kanssa käymämme vuoropuhelun avulla hyvään ymmärrykseen työn tavoitteista ja odotuksista työn suhteen. Käyttämämme kehittämismenetelmät tukivat tavoitteiden saavuttamista. Kehittämistyöprosessi opetti meille tekijöille tiimityöskentelyä. Kaiken kaikkiaan kehittämistyön toteuttaminen oli monin tavoin antoisa kokemus ja edisti ammatillista kasvunamme. Saimme täytettyä yhteisen tavoitteemme ja mielsimme tavoitteen alusta lähtien omaksemme. Nämä kaksi asiaa ovatkin tiimityöskentelyn onnistumisen keskeinen ehto. (Rantanen 2017, 10.)

Luovutamme perehdytyskansion ja oppaan Opetuskoti Halisiin työn toimeksiantajalle ja tulevaisuudessa laadittujen materiaalien käyttö ja niiden mahdollisesti tuottama lisäarvo Opetuskodin toiminnalle riippuvat pitkälti toimeksiantajasta. Toivomme ja uskomme, että lastenhoitotoiminnan jatkuva parantaminen nähdään tärkeänä toteutetun kehittämistoiminnan kohdeorganisaatiossa myös jatkossa.

8 LÄHTEET

Alitolppa-Niitamo, A.; Fågel, S. & Säävälä, M. 2013. Olemme muuttaneet -ja kotoudumme, maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Kirjapaino Fram, Vaasa.

Alitolppa-Niitamo, A.; Fågel, S. & Säävälä, M. 2013. Olemme muuttaneet ja kotoudumme, Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Viitattu: 12.12.2019.

https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/b46bbd8e466250cde31fbc7a38be4059/1581848249/application/pdf/4715338/Olemme%20muuttaneet%20-%20ja%20kotoudumme_fi_nal%202608%20%283%29.pdf

Busk, H.; Jauhiainen, S.; Kekäläinen, A.; Nivalainen, S. & Tähtinen, T. 2016. Maahanmuuttajat työmarkkinoilla: tutkimus eri vuosina Suomeen muuttaneiden työurista. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia. Viitattu 30.10.2019.

<https://www.etk.fi/julkaisu/maahanmuuttajat-tyomarkkinoilla-tutkimus-eri-vuosina-suomeen-muuttaneiden-tyourista/>

El Awad, M. & Mansikka, T. 2011. Terveen 2-vuotiaan lapsen kasvu ja kehitys - Kyselylomake kaksivuotisneuvolaan. Opinnäytetyö. Hämeen ammattikorkeakoulu. Viitattu 8.7.2019.

<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/41305/kaksivuotiaan%20lapsen%20kasvu%20ja%20kehitys.pdf?sequence=2>

Haavikko, A. & Bremer, L. 2009. Ulkoisesti erilaisia, sisäisesti samanlaisia. Helsinki: SP-Paino Oy.

Hakulaari 2019. Opetuskoti Mustikka -maahanmuuttajataustaisille naisille ja lapsille. Viitattu 10.03.2019.

<https://hakulaari.fi/palvelu/181/>

Halme, K. & Vataja, A. 2011. Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Helsinki: Tammi.

Harjuoja, J. & Harjuoja, M. 2000. 2-4-vuotiaiden lasten ulkoilu vanhempien arvioimana. Jyväskylän yliopisto. Viitattu: 1.2.2020. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/9476/1/harjuoja_harjuoja.pdf

Hastrup, A. 2006. Hoitajien ja vanhempien välinen vuorovaikutus. Tampereen yliopisto; Pro gradu -tutkielma. Viitattu 4.3.20

<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/93138/gradu00866.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Heikkilä-Daskalopoulos, S. 2008. Maahanmuuttajataustaiset lapset ja perheet palvelujärjestelmässä - asiantuntijoiden näkökulmia. Lastensuojelun keskusliiton selvitys. Viitattu 23.7.2018

https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Maahanmuuttajataustaiset_lapset_ja_perheet_palvelujarjestelmassa_-_asiantuntijoiden_nakokulmia.pdf.

Hermanson, E. 2019. Varhainen vuorovaikutus ja itsetunnon kehitys. Duodecim terveyskirjasto. Viitattu 16.02.2020. https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=kot00302

Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15, uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hämäläinen, U. 2016. Maahanmuuttajaperheiden lasten ja nuorten kotoutuminen Suomeen. Viitattu 22.7.2018 https://www.nafnet.fi/site/assets/files/1317/h_m_l_inen_maa_hanmuuttajalapset_18042016.pdf.

Ikäläinen, S., Martiskainen, T. & Törrönen, M. 2003. Mangopuun juurelta kuusen katveeseen. Asiakkaana maahanmuuttajaperhe. Vantaa: Lastensuojelun keskusliitto.

Isokääntä S, Koivula K, Honkalampi K, Kokki H. Resilience in children and their parents enduring pediatric medical traumatic stress. *Pediatr Anaesth*. 2019;00:1–8.

<https://doi.org/10.1111/pan.13573> (julkaistu verkossa ennen painoa)

Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Wester Söderström Helsinki.

Kivijärvi, T. 2016. Maahanmuuttajataustaisen lapsen ja perheen tukeminen. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus.

Kivisik, K.; Mentula, H. & Nissilä, L. 2011. Opas aikuisten maahanmuuttajien kotoutuskoulutukseen. Tampere: Juvenes Print – Tampereen yliopistopaino Oy.

Koistinen, P.; Ruuskanen, S. & Surakka, T. 2009. Lasten ja nuorten hoitotyön käsikirja. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Kotouttaminen 2019. Kotouttamistyön taustaa. Viitattu 06.03.2019.
<https://kotouttaminen.fi/kotouttamistyon-taustaa>

Laki kotouttamisen edistämisestä 2010/1386. Annettu Helsingissä 30.12.2010. Viitattu 25.10.2019. Saatavilla sähköisesti

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>

Lammi-Taskula, J.; Karvonen, S. & Ahlström, S. 2009. Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu: 5.3.2020.

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80047/0e6f5676-9ccf-4490-8496-45c7b3acce5f.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Larja, L & Sutela, H. 2015. Ulkomaalaistaustaisten miesten työllisyysaste lähes samalla tasolla kuin suomalaistaustaisilla -naisilla enemmän vaikeuksia työllistyä. Tilastokeskus. Viitattu 25.10.2019.

https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/art_2015-12-17_001.html

Lapsen oikeuksien sopimus. Viitattu 26.4.2019.

<https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus/sopimus-kokonaisuudessaan/#3-artikla>

Lastentarhanopettajienliitto. 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Viitattu 10.03.2019.

<https://www.lastentarha.fi/uutiset/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-uudistettiin-vastamaan-uutta-varhaiskasvatustilaa/>

Liebkind, K. 1994. Maahanmuuttajat, kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Helsinki: Hakapaino Oy.

Litja, T. & Oinonen, M. 2000. Mä en haluu! Leikki-ikäisen arjen pulmia. Helsinki: Edita

Martikainen, T. & Tiilikainen, M. 2008. Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Vammalan Kirjapaino Oy.

Mattila, K-P. Lapsen vahvistava kohtaaminen. 2011. Juva: PS-kustannus.

Miettinen, A. 2019. Maahanmuuttajat. Viitattu 07.03.2019.
http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/

Määttä, P. Perhe asiantuntijana. Erityiskasvatuksen ja kuntoutuksen käytännöt. 1999. Jyväskylä: Atena kustannus.

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2014. Kehittämistyön menetelmät. Sanoma Pro.

Pedanet. Varhaiskasvatuksen suunnitelma 2017. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä. Viitattu: 2.3.2020.

<https://peda.net/opetussuunnitelma/vasu-2017-pohja/4/4kojihl>

Pehkonen, A. 2006. Maahanmuuttajan kotikunta. Vammalan Kirjapaino Oy.

Rantanen, A. Toimivan yhteistyön kulmakivet työyhteisössä. Tiimien välinen yhteistyö. Opinnäytetyö, 2017. Tampereen ammattikorkeakoulu. Viitattu 1.2.2020.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/137091/Rantanen_Annika.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Repo, K. 2016. Lastenhoito, investoitu lapsi ja lasten ääni. Viitattu 15.09.2019.

http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/99370/lastenhoito_investoitu_lapsi.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Salminen, J. 2017. Kasvattaja lapsen kehityksen ja oppimisen tukijana. Teoksessa M. Koivula; A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Vastapaino Oy.

Salonen, K.; Eloranta S.; Hautala, T. & Kinos, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 108. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Sateenkaari koto. 2019. Opetuskoti Halinen. Viitattu 30.10.2019.

<https://www.sateenkaarikoto.fi/toimipaikat/opetuskoti-turku/>

Siren-Tiusanen, H. 2002. Pienet päivähoidossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatusten perusteita. Helsinki: WSOY.

Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. 2003. Joko se puhuu. Helsinki: WSOY.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2007. Maahanmuuttajatyön kehittäminen varhaiskasvatuksessa. Viitattu 05.01.2020. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/743749>

Sulavuori, M. 2007. Kehittämistyöllä pallo haltuun. Stakes, raportteja 3/2007. Helsinki: Valopaino.

Suokonautio, J. 2008. Palapelin palat paikoilleen, maahanmuuttajien kokemuksia kotoutumiskoulutuksesta ja ehdotuksia sen kehittämiseksi. Helsinki: Kopijyvä Oy.

Suomen mielenterveys ry. 2020. Myönteisen vuorovaikutuksen tukeminen. Viitattu 16.02.2020.

<https://mieli.fi/fi/kehittamistoiminta/mielenterveysosaaminen/nuoren-mielen-ensiapu/myönteisen-vuorovaikutuksen>

Tanhuanpää, S. 2016. Kannustava vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa. Turun yliopisto. Viitattu 03.03.2020.

https://www.avi.fi/documents/10191/5092019/Saija_Tanhuanpaa_20.4.16/3503cf26-3ec5-48ef-9284-2f6079bd61a3

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2019. Kotoutuminen ja osallisuus. Viitattu 19.03.2019. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/maahanmuuttajien-osallisuus-ja-kotoutuminen>

Tilastokeskus 2019. Maahanmuuttajat väestössä. Viitattu 06.03.2019. https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa.html#tab1485503695201_3

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin ja tiedonhakuun. Tampere: Tampere University Press.

Tytti Solantaus, T. & Niemelä, M. 2016. Arki kantaa, kun se pannaan kantamaan. Perheterapia. Viitattu 15.11.2019.

https://mieli.fi/sites/default/files/inline/arki_kantamaan_solantaus_niemela_2016.pdf

Työ- ja elinkeinoministeriö 2019. Maahanmuuttajien kotouttaminen edellyttää yhdenvertaisuutta ja yhteistyötä. Viitattu 13.03.2019.

<https://tem.fi/maahanmuuttajien-kotouttaminen>

Unicef 2019. Lasten oikeuksien sopimus. Viitattu: 7.8.2019.

Uusikylä, P.; Tuominen, A.; Reuter, N. & Mäkinen, A. 2005. Kannattaako kotoutumiskoulutus? Helsinki: Hakapaino Oy.

Varhaiskasvatuksen suunnitelma. 2017. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä. Viitattu 04.03. 2020.

<https://peda.net/opetussuunnitelma/vasu-2017-pohja/4/4lkojhl>

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Annettu Helsingissä 13.07.2018. Saatavilla

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Vesterinen, I. 2017. Suomalainen kotouttamispolitiikka ja maahanmuuttajien kotoutuminen suomalaiseen poliittiseen järjestelmään. Pro gradu – tutkielma. Lapin yliopisto. Viitattu 25.10.2019.

<https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/62994/Vesterinen.lida..pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Viinikka, A. (toim.): Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. Mannerheimin Lastensuojeluliitto, 2014.

Vilén, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Vilka, H & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Tammi.

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Juhola, A & Stenius, M-E. Opinnäytetyö. Kielikerho maahanmuuttajataustaisen lasten suomen kielen oppimisen tukena päiväkodissa. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 12.12.2019. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/25251/Juhola_Aino_Stenius_Maria-Elisa.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kyselylomake lasten äideille

Opetuskoti Halinen/Pikku-Mustikka

1. Minkä ikäinen lapsenne on hoidossa Opetuskoti Mustikassa/Opetuskoti Pikku-Mustikassa?

2. Mikä Opetuskoti Mustikan/Pikku-Mustikan lastenhoitotoiminnassa on hyvää?

3. Onko lastenhoitotoiminnassa jotain mitä haluaisitte parantaa tai muuttaa?

4. Vapaa palaute lastenhoitotoimintaan liittyen
